

„NEMZETNEVELÉS” ÉS „NEMZETVÉDELEM”

Godó Ágnes — Sztana Béla

*Horthysta törekvések a nemzet háborús felkészítésének
erkölcsi-politikai biztosítására*

Amikor az egyik, vagy másik állam uralkodó körei politikai céljaik megvalósításáért fegyverhez nyúltak, több-kevesebb realitással, de mindig számba vették az ellenfél megsemmisítéséhez, illetve térdrekényszerítéséhez szükséges *anyag*i és *szellemi* erők nagyságát. A történelmi események tapasztalataiból okulva, a háborúban szembenálló felek arra törekedtek, hogy még a fegyveres összecsapást megelőző békeidőben biztosítsák a háború győzelmes megvívásának összes feltételeit.

A politikai és katonai vezetés mindenkor nagy jelentőséget tulajdonított a háború terheit viselő néptömegek, valamint a fegyveres harcot megvívó hadseregek erkölcsi és politikai arculatának, az uralkodó osztályok politikai érdekeinek megfelelő kialakítására. Már a legkorábbi háborúk tapasztalatai is megmutatták, hogy a harc kimenetele szempontjából milyen nagy — nem egy esetben döntő — szerepe van a csatamezőn harcoló katonák politikai állásfoglalásának és erkölcsi szilárdságának.

A háború gépi korszakában, amikor hatalmas mennyiségű korszerű haditechnikai eszközökkel felszerelt hadseregek kerültek szembe egymással, az erkölcsi-politikai állapot jelentősége még inkább megnövekedett. A technika és az ember viszonyában az ember maradt a fő tényező. A technika, a modern fegyverek alkalmazása és hatékonysága alapvetően az ember akaratától függ. Még döntőbbé válik a katonák hozzáállása az adott háborúhoz, magukénaq érzik-e és képesek-e a legnagyobb áldozatokra is a háborús törekvések megvalósításáért vagy sem? Mert hiába rendelkezik a hadvezetés a legkiválóbb haditechnikai eszközökkel, ha az ember — *aki* mozgásba, működésbe hozza a háború e nélkülözhetetlen, de önmagában mégis csak holt eszközeit — *erkölcsileg, ideológiailag nincs előkészítve a háború megvívására*, a háborút éppen úgy elveszítheti, mintha azt gazdaságilag és katonailag nem készítené elő.

A háború gépi korszakában a hadviselés azonban már nem korlátozódik a hadseregek közvetlen összecsapásaira. E korszak egyik fő jellemzője, hogy a nagytömegű korszerű haditechnikai eszközöket *tömeghad-seregek* alkalmazzák. A háború kiterjed a hadviselő államok egész területére, az ország összerejét veszi igénybe gazdasági, politikai és erkölcsi vonatkozásban egyaránt. A háború megvívása szempontjából tehát már nemcsak a hadseregek erkölcsi-politikai állapota, hanem a hadviselő *ország egész lakossága erkölcsi-politikai szilárdsága is döntő fontosságú tényező*. Vagyis a háború előkészítéséhez és megvívásához szük-

séges erkölcsi tényező nemcsak a csapatok erkölcsi szellemét foglalja magában, hanem az egész ország lakosságának, az összes társadalmi osztályok erkölcsi-politikai állapotát is.

Az erkölcsi tényezőnek e két összetevője kölcsönösen hat egymásra. A hadsereg erkölcsi állapota lényegében a háterszág erkölcsi állapotának vetülete a hadseregben. Ugyanakkor a hadsereg erkölcsi szelleme — ennek kihatásai a harctevékenység sikerességére, illetve kudarcára — visszahat a háterszág erkölcsi-politikai állapotának erősödésére, illetve gyengülésére.

Egy ország erkölcsi-politikai állapotát a háborút viselő osztály és állam politikája, az osztályok egymáshoz való viszonya, az osztályharc állapota, az osztályok gazdasági helyzete, az osztályok erőviszonyai stb. határozzák meg. Mindebből következik, hogy a lakosság viszonya az adott háborúhoz, annak támogatása vagy ellenzése nem csupán erkölcsi kérdés, hanem elsősorban *politikai állásfoglalás*, ami alapvetően meghatározza az erkölcsi állásfoglalást is.

Tehát, ha azt mondjuk: az erkölcsi tényező a háború viseléséhez szükséges *szellemi ösztönzők összessége*, akkor ezeken a szellemi ösztönzőkön tulajdonképpen három fő területet értünk:

1. Politikai jellegű ösztönzőket: az emberek politikai nézeteit, politikai meggyőződésüket.

2. Ideológiai jellegű ösztönzőket: világnézetüket, társadalmi érzelmeiket (például a hazaszeretet, az ellenség gyűlölete, az osztálytudat, a kulturáltság foka stb.).

3. Tisztán erkölcsi ösztönzőket: az emberek erkölcsi tulajdonságait — akarat, félelem, szokások, harag, vallásosság, áldozatkészség stb.

Ezek közül az első alapvetően meghatározza a másodikat és befolyásolja a harmadikat. Mindhárom típusú ösztönzők külön-külön is hatnak egymásra, és együtthatásuk adja azt az erkölcsi-politikai állapotot, amelyet erkölcsi tényezőnek nevezünk.

Az erkölcsi tényező objektív alapja maga a társadalmi rend. Ennek jellege nemcsak az erkölcsi tényező állapotát befolyásolja, hanem fejlődésének irányát is. A termelőeszközök társadalmi tulajdonán alapuló szocialista társadalmi rendben az egységes erkölcsi-politikai állapot megteremtésének objektív feltételei adva vannak — kialakítása azonban itt sem ösztönös folyamat, hanem elsősorban a szocialista társadalmi rendet megteremtő osztályok politikájának, az ország gazdasági fejlődésének, az alap és felépítmény egymásra való kölcsönhatásának és mindezen túlmenően a céltudatos felvilágosító és nevelő munkának az eredménye.

A termelőeszközök magántulajdonán alapuló társadalmi rendben az *egység* objektív feltételei nincsenek meg, hiszen a társadalom kibékíthetetlen osztályellentétekkel terhes és magát a társadalom erkölcsi-politikai állapotát is annak fő törvényszerűségei határozzák meg. Ezek a következők:

1. Az uralkodó osztály (osztályok) kül- és belpolitikája és ennek lényegét tükröző katonapolitikai céljai.

2. Az osztályok erőviszonyai, az osztályok gazdasági helyzete, az osztályharc állapota — és ez utóbbiból adódik, hogy a kormány politikájának népellenes lényege mennyire lepleződött le a néptömegek előtt.

3. A hadsereg és a háterszág egymásra való kölcsönös ráhatásának foka és jellege.

Mindebből azonban mégsem vonható le, hogy osztályellentétekkel terhes társadalomban nem jöhet létre a társadalom nagy részét át-

fogó egységes erkölcsi-politikai állásfoglalás. Ellenkezőleg. A kizsákmányoló politikai hatalom is létre tudja hozni az érdekeit támogató erkölcsi egységet. A terror és az ideológiai megtevesztés körmönfont eszközeivel és változatos módszereivel, elsősorban az emberek *érzelmeire*, nemzetközi büszkeségre, „faji tulajdonságokra”: bátorság, merészség stb. építve el tudja nyerni céljainak az ország lakosságának támogatását. Bár ez az erkölcsi támogatás előbb-utóbb — főleg a kedvezőtlen hadihelyzet következtében — felbomlik, létrejöttének tényéből és jelentőségéből nem von le semmit. Létrejöhet és létre is jön a nemzet erkölcsi egysége *valóban* hazafias, honvédelmi célból is. Például a második világháború előtt és alatt számos kapitalista országban a legszélesebb társadalmi rétegeket egyesítő népfrontok fejezték ki a nemzet túlnyomó többségének egységes erkölcsi-politikai állásfoglalását a fasizmussal szemben. A legkülönbözőbb osztályokhoz tartozó, sokszor ellentétes világnézetű emberek egymás mellett harcoltak és áldozták életüket a nemzeti létet és függetlenséget veszélyeztető agresszió ellen.

Az előljáróban felvetett kérdések azt a célt szolgálták, hogy a teljességre való törekvés nélkül körvonalazzuk az erkölcsi tényező tartalmát és e tényező megeremtésének lehetőségét az antagonisztikus osztálytársadalomban.

A horthysta katonai teoretikusok alapján véve helyesen értékelték az erkölcsi tényező szerepét, és tisztán látták azt a kölcsönhatást is, amely a modern háború korszakában a háterszág és a hadsereg viszonyában érvényesül.

„Miatán a hadsereg a népben gyökerezik — írta e kérdéssel kapcsolatban Bán és Rakolcai —, nyilvánvaló, hogy amilyen a nép erkölcsi ereje a háború kezdetén, olyan lesz nagyban a haderő is.”¹ Ez valóban igaz, mert békében a hadsereg csak *keret*, amelyet a háborúban a mozgósítások során a lakosság tömegeivel töltenek fel.

A horthysta hadvezetés az erkölcsi tényezőnek olyan nagy fontosságot tulajdonított, hogy az ország erkölcsi felkészítését *egyenrangúnak* tekintette a háborúnak gazdasági és katonai téren való előkészítésével. Világosan látták tehát, hogy a tömegek erkölcsi „megnyerése” döntően befolyásolja a külpolitikai célkitűzések valóráváltását. A tömegek „megnyerése” azonban rendkívül bonyolult problémát is jelentett a horthysta politikai és katonai vezetés számára. Ez a probléma a Horthy-rendszer lényegéből fakadt.

A Horthy-rendszer bel- és külpolitikájának lényegét az alábbiakban foglalhatnánk össze:

minden eszközzel biztosítani a reakció uralmát az országon belül és felkészülni a rablőháborúra az ország határain kívül, elsősorban a szomszédos államok elleni háborúra a trianoni békeszerződés következtében elvesztett földbirtokok és piacok visszaszerzése céljából. Ez a két alapvető politikai cél adta meg a horthysta reakció számára az erkölcsi tényező biztosításának gyakorlati feladatait és irányát is.

¹ Dr. Bán Mihály és Dr. Rakolcai László: Korszerű honvédelem. Attila Nyomda, Budapest, 1941. 56. o. A szerzők könyvük megjelenésének idején a Ludovika Akadémia vezető tanáraként a műükben foglalt elvek alapján nevezték a Horthy-hadsereg hivatásos tiszti állományának fiatal utánpótlását. Mindketten vezérkari tisztek a K. u. K.-hadsereg neveltjei voltak. Dr. Bán Mihály 1920. augusztus 20-án állt a Horthy-hadsereg szolgálatába. Hűséges szolgálataért 1942. szeptember 30-án ezredessé léptették elő. Dr. Rakolcai László egy évvel később, 1921. augusztus 20-án jelentkezett szolgálattételre, és ettől kezdve teljes szívvel és tudásával szolgálta a fasiszta rendszert, Erdemei elismeréséül 1942. október 29-én ezredessé léptették elő.

A horthysta teoretikusoknak az erkölcsi tényezőt tehát úgy kellett meghatározniuk, hogy mindenképpen leplezzék annak lényegét: a Horthy-Magyarország társadalmi rendjének kizsákmányoló, népellenes és népelnymó jellegét és az ebből eredő politika reakciós voltát. Ezért hangsúlyozták, hogy a háborúhoz szükséges erkölcsi-szellemi feltételek a nemzet *biológiai* és *lelki* tulajdonságaiból erednek.

A nevelési rendszer alapvető feladatát is ebből kiindulva határozták meg, célul tűzve, hogy a magyar nemzetet minden egyes tagjából vérbeli nacionalistát kell formálni. Olyan embert, aki „tudatában van faji felsőbbrendűségének, különleges, más népektől eltérő lelki nagyságának, mindezek alapján magyarságának, a magyar nemzet elhivatottságának”.

A nacionalista szellemű nevelési rendszer segítségével egyrészt olyan háterszágot akartak biztosítani, amely erkölcsileg és politikailag fenntartás nélkül támogatja a fasiszta kormányt.

Másrészt a hadseregben olyan erkölcsi-politikai állapotot kívántak kialakítani, melynek birtokában a hadsereg a kizsákmányoló osztályok szilárd támasza legyen a hatalom biztosításában, a dolgozó tömegek fizikai elnyomásában és ideológiai félrevezetésében, és nem utolsó sorban megbízható eszköze legyen az imperialista politika végrehajtásában.²

Az elsődleges cél természetesen az egész ország lakossága erkölcsi-politikai arculatának — a Horthy-reakció érdekeinek megfelelő kialakítása volt. Két katona, Bán és Rakolcai így fogalmazta meg ezt a feladatot: „*Meg kell teremteni a nemzet szellemi egységét, abból a célból, hogy a nemzeti célkitűzés megvalósítását magában hordozó háború elkerülhetetlenül szükséges voltát az összes társadalmi rétegek megértsék.*”³ Ez a nemzeti színű köntösbe öltöztetett *imperialista cél* és megvalósításának *módja*, a háború szükségességének az elfogadatlansága jelentette a horthysta vezetés számára a legnagyobb problémát. A magyar reakciónak le kellett küzdenie először is azt az ellentmondást, miszerint az igazságtalan rablőháborút a nép érdeke és akarata ellenére, a munkások és a parasztok erejével és vérével kell viselniük.

A Horthy-rendszer létrejöttét a nemzetközi reakció fegyveres támogatásának köszönhetette. A nagy hangon hirdetett szegedi ellenforradalom maroknyi földesúr, arisztokrata és katonatiszt összeesküvése volt a magyar nép ellen. Tömegebázisa nem volt. A lakosság köréből a magyar reakció egyedül csak az úgynevezett középosztályra számíthatott. De kik tartoztak Horthyék szerint a középosztályhoz? Elsősorban a dzsentri, a hivatalnoki és tisztikar, az értelmiség, a városi kispolgárság stb. E rétegek nagy többsége valóban összekapcsolta sorsát a rendszerrel. A nemzet szellemi egységének megteremtéséhez azonban kevesnek bizonyultak. De mivel a Horthy-rendszer uralkodó osztályai számára a „nemzet támogatása” *létkérdés* volt, uralmuk fenntartása érdekében a fizikai terror, a megfélemlítés, a haladó erők kiméletlen üldözésétől az eszmei félrevezetés, a demagógia minden változatáig kiterjedő elnyomásnak Európában mindaddig ismeretlen egységes rendszerét dolgozták ki.

² Tanulmányunkban csakis a horthysta vezetésnek az *ország erkölcsi-politikai felkészítésére*, a tömegek ideológiai nevelésére, fizikai és szellemi elnyomásának és fékentartásának elvi, valamint gyakorlati kérdéseire vonatkozó problémákkal kívánunk foglalkozni, ezen belül is elsősorban a Horthy-hadsereg *belső funkciójának* tartalmával és gyakorlatával. A téma nagy terjedelmére való tekintettel, nem térünk ki az erkölcsi tényező másik összetevőjére: a hadsereg erkölcsi szellemére.

³ *Bán—Rakolcai*: i. m. 56. o.

A fő cél, az úgynevezett „nemzet-szellemi egység” megteremtésének feladatait és módszereit két csoportra osztották: a „nemzetnevelésre” és a „nemzetvédelemre”. „A nemzetnevelés feladata a nép szellemi egységének megteremtése — a nemzetvédelme pedig e szellemi egység megvédése”⁴ volt.

Mit értettek tulajdonképpen a „nemzet-szellemi egységének” megteremtésén? A nemzetté való nevelést egy egységes ideológiai alapon. „Nemzet ugyanis csak ott van, ahol az együtt élők lelki egységet alkotnak... , mivel a nemzet: tudásbeli, érzelmi és akarati egységet jelent.”⁵ Nálunk a lelki egység alapját képező világnézet a *nacionalizmus* volt. Rakovszky Tibor egyik előadásában így határozta meg a nacionalizmust, mint a nemzeti gondolatnak a szerepét:

„Belpolitikában a nacionalizmus jelenti azt a rugót, amely minden berendezésünket kell hogy irányítsa, azt a belső összetartóerőt, mely minden társadalmi, gazdasági és pártkülönbségen keresztül a közös nemzeti ideálok megvalósításában minden magyart összefűz.

Külpolitikában... a nemzeti gondolatot — ha lehetséges — még következetesebben és céltudatosabban kell érvényesíteni, mint a belpolitikában... Verré kell válnia bennünk annak a tudatnak, hogy az ország gazdasági helyzete és így az összes társadalmi osztályok helyzete is csak akkor válik ismét elviselhetővé, ha az ország visszanyeri régi határait.”⁶

A nacionalizmus volt tehát az a világnézet, amelynek segítségével a nemzetté nevelést, a „tudásbeli, érzelmi és akarati egységet” meg kellett valósítani.

Vegyük sorra ezeket a „nemzeti” ismérveket.

Tudásbeli egység. Lényege szerintünk az volt, hogy az ország területén élő lakosság minden egyes tagja külön-külön és együttesen is ismerje a nemzet feladatait és azok elérésén tudatosan fáradozzon. Tehát a nemzet feladatait kell megismerni és megvalósulásukat, mint „egyetemes célok elérését” kell elősegíteni. Ehhez elsősorban az szükséges, hogy mindenki tudatában legyen *magyarságának*.

„A magyar embernél természetes dolog kell az legyen, hogy a világgal szemben elfoglalt álláspontját elsősorban az határozza meg, hogy ő magyar” — írta Bencs Zoltán könyvében, amely a magyar nacionalizmus kiskatéjának mondható. „Éppen ilyen természetes dolog kell az is legyen — folytatta —, hogy ennek következtében minden egyes magyar ember világnézetében vannak közös vonások, azonos tulajdonságok, azaz, hogy a magyar világnézet, az az állásfoglalás, amelyet a magyar élet kérdéseivel szemben minden magyar ember elfoglal, csakis egységes lehet.”⁷

Az egységes állásfoglalás alapján a magyar nemzet *történelmi elhivatottságát* jelölték meg.

„Minden nemzetet eltölt egy szinte vallásos mélységű hit, hit a saját küldetésében. A magyar nemzetnek is van hivatástudata. Tudja azt, hogy neki a népek családjában külön szerepe, saját nagyszerű hivatása van... , melyet földrajzi elhelyezkedése, hazájának helyzete határoz meg.”⁸

⁴ Uo.

⁵ Hadsereg és nemzetnevelés. Budapest, 1920. 9. o.

⁶ Rakovszky Tibor: A nemzeti gondolat érvényesítése. Egyesült Keresztény Nemzeti Liga (előadássorozat). Kísérleti Nyomda, Budapest, 1923.

⁷ Bencs Zoltán: Magyar világnézet. Stádium, Budapest, 1939. 1. o.

⁸ Uo. 2. o.

„A magyarságnak az a hivatása — folytatta a szerző —, hogy mindig nyugati maradjon, s a nyugti művelődésnek keletre nézve messzevilágító fátylaja legyen. És az a hivatása, hogy Közép-Európában összefogja, s mint legerősebb, a békés és boldog élet révébe vezesse a történelem folyamán egymás mellé került, sőt egymással szétválaszthatatlanul összekeveredett, különböző fajú és nyelvű, kisebb-nagyobb népcsoportokat.”⁹

A horthysta teoretikusok véleménye szerint e hivatástudat megértésén alapul a nemzet másik fontos ismérve: az *érzelmi egység*. Aki felismeri a nemzet elhivatottságát és kész érte áldozatot is hozni, az a nemzet tagja, beszéljen bármilyen nyelven, tartozzék bármely társadalmi osztályhoz.

„Egyedül csak azt tekinthetjük igazán magyarnak — írta Bencs —, aki ezt a nemzeti hivatást át is érzi.”¹⁰

Ugyanakkor: „Magyar alatt értjük mindazokat, akik a magyar nemzetnek tagjai anyanyelvre, faji hovatarozandóságra való tekintet nélkül, mert azt, hogy valaki magyar, nem az dönti el, hogy az illető magyar anyanyelvű-e, vagy a magyar fajhoz tartozik-e, hanem az, hogy érzi-e a magyar nemzethez való tartozását, vállalja-e önként azt a sorsot, amelyet a Mindenható bölcs rendelkezése a magyar nemzetnek kijelölt.”¹¹

Ehhez már csak az szükséges, hogy létrejöjjön az *akarati egység* is, amely a horthysta teoretikusok szerint a nemzetté válás beteljesülését szolgálja. Mert: „...nem elég csak érezni a nemzethez való tartozást, nem elég csak tudni a nemzet hivatását, hanem akarni is kell annak megvalósítását. A néptömeg minden egyes tagjának tenni kell azért, hogy a nemzeti célok megvalósuljanak. Minden egyes embernek el kell végezni a közös munkából reá háruló részt. Cselekvően akarni kell a nemzet megerősödését, megerősödését és felemelkedését. A nemzeti célra vezető törekvés érdekében a tömegnek a cselekvés egységében kell összeforrnia. Ha a nemzet egésze akarja céljainak megvalósulását és egységes erővel küzd annak valóraváltásáért, el tudja érni célját és egységes nemzetté lesz.”¹²

A horthysta teoretikusok e három pontban határozták meg a nemzet legfontosabb ismérveit és egyben a nemzeti egység tartalmát is. A nemzethez való tartozás *külső* jegeiként az azonos nyelvet és az azonos szokásokat említették meg.

Ez a nemzetmeghatározás természetesen nem tükrözi az objektív valóságot. A nemzet ismérvei közül éppen a leglényegesebbet hallgatja el, éppen azt a tényt kerüli meg, ami a nemzetet nemzetté teszi, azt, hogy a nemzet *társadalmi kategória*, nem biológiai kategória; és *történelmi kategória*, nem etnográfiai kategória. A nemzetet tehát nem faji együvértartozás teszi nemzetté, hanem a nyelv, a terület, a gazdasági élet és kulturális élet közössége. Ugyanakkor nem lehet beszélni „ezeréves nemzetről” sem, mert a magyar nemzet éppúgy a kapitalista társadalom kialakulásával jött létre, mint a többi nemzet, és a nemzetté válás döntő tényezője nem a „közös tudat, érzelem és akarat” volt, hanem a gazdasági élet közösségének kialakulása.

Mindaz, amit a horthysta ideológusok a nemzet fogalmáról kifej-

⁹ Uo. 3. o.

¹⁰ Uo.

¹¹ Uo. 1. o.

¹² Dr. Imre Sándor beszéde a „védelmi tanfolyamon”. Hornyánszky Viktor Könyvnyomdája, Budapest, 1920.

tettek, a „politikai nemzet” fogalmaként már a XIX. században megszületett és éppen a nemzetiségi kérdés reakciós „megoldása” érdekében.

A horthysta Magyarország „magyar nemzete” *burzsoá nemzet* volt, lényegét, fejlődési irányát a magyar társadalmi és politikai rend antagónisztikus ellentmondásai határozták meg. Ezeket a kibékíthetetlen ellentmondásokat a horthysta ideológusok világosan látták és nemzetelméletükben *tudatosan* helyezték az első helyre az *érzelmi* vonatkozású jellemzőket. Tudatosan beszéltek arról, hogy elsődleges ismérv a *terület*, azaz Nagy-Magyarország területe, továbbá a *nemzeti ideák*, a Duna-völgyi hivatás, a militarizmus, a faji öntudat és a kultúrfőlény eszméi és minden más ismérv csupán ezeknek alárendeltje, következménye.

A nemzetnek erre a meghatározására épült fel az egész *nemzetnevelés* gyakorlata. Ezeket az eszméket kellett széleskörű propagandával elhittetni a dolgozó tömegekkel, ezek alapján *kellett* kialakítani és formálni a közvéleményt.

„Az a közvéleményt kell kialakítani, mely felette áll minden pártoknak és kormányoknak, mely uralkodik és irányít, él és parancsol az intézményekben, melynek szelleme világít a közélet minden szögletén, az országgyűlésen éppúgy, mint a sajtóban és az irodalomban — s amely ellen büntetlenül nem lehet véteni.”¹³

Ez a közvélemény szigorúan csakis az „ezeréves nemzeti eszmén” és a „faji öntudaton” alapulhat. Ezek határozzák meg a közvélemény hozzáállását minden más, jogi, vallási, szociális, faji, gazdasági stb. problémához. Íme a két alapvető álláspont:

„1. A magyar ember elsősorban magyar és nacionalista. Ez kell hogy összetartsa a magyar nemzetet Nagy-Magyarország visszaállítására érdekében.

2. Ezeréves történelmi küldetése van a magyar nemzetnek, ehhez *egységes* nemzet kell.

Következésképpen: magyar ember nem harcolhat a világ munkásaiért, hanem egyedül és kizárólag csak a magyar munkásokért, de ezért kulturális, gazdasági és szociális téren egyaránt.”¹⁴

A magyar munkás nem lehet internacionalista, mert „az internacionalizmus gyöngíti a nemzet ellenálló erőit és képtelenné tesz bennünket arra, hogy minden erőnkkel az integritásért vívandó küzdelemre készüljünk.”¹⁵ Márpedig „tartozzék bárki bármely párt kötelekébe, bármelyik templomban is imádjja az Istent, a magyar embert minden lépésénél, minden cselekedeténél csak a közös és mindennél szentebb, mindent átfogó gondolat, a revízió és a magyar integritás gondolata vezérelheti.”¹⁶

Ennek érdekében minden magyarnak össze kell fognia és „fel kell függesztenie” minden osztályellentétet.

„Magyar ember nem láthat és nem engedhet különbséget tenni munkás és polgár között a nemzet kebelében. A nemzet sokféle osztályból és rendből állhat a vagyon, birtok és foglalkozás differenciáló hatása folytán, de egyik osztály vagy rend sem a nemzet, hanem együttvéve valamennyien.”¹⁷

„Az osztálykülönbségek megszüntetése... soha, semmiféle rendszer-

¹³ Bencs: i. m. 5—6. o.

¹⁴ Uo. 15. o.

¹⁵ Rakovszky: Idézett előadássorozat.

¹⁶ Magyar Külpolitika, 1929. 26. sz.

¹⁷ Bencs: i. m. 15. o.

nek sem fog sikerülni, mert minden életképes társadalom különböző osztályokra tagozódik és a társadalom és az állam életében mindegyik osztálynak megvan a maga hivatása¹⁸ írja Okolicsányi, az egyik horthysta politikus.

A munkásosztálynak az a „hazafias” hivatása, hogy szolgálja a tőkét, ne sztrájkoljon, ne tüntessen, ne zúgolódjon, mert ezek az államellenes rendbontások akadályozzák a magyar nemzet „történelmi hivatásának” betöltését. Mert „...a magyar nemzetet nem a tőke és a munka, hanem a magyar tőkés és a magyar munkás jó vagy rossz sorsa, gyarapodása vagy megsemmisülése érdekli ebben a világrengető kérdésben.”¹⁹

A nemzet meghatározásából kiviláglik a lényeg: a revízió igényének elfogadtatása. Annak hangoztatása, hogy amíg a „trianoni probléma” meg nem oldódik, addig sem a magyar munkásnak, sem a magyar tőkésnek jó dolga az országban nem lesz. „Az osztályok érdekvitáiban a mindegyiknél egyformán érdekelt, tehát szükségképp pártatlan nemzet lehet csupán az igazságos bíró.”²⁰ Ez a „pártatlan nemzet” elsősorban akarategység, amely — mint lelki kapcsolat — magasabbrendű a faji, nyelvi, gazdasági, vallási, történelmi stb. kapcsolatokhoz viszonyítva. „Ez az akarategység a magyar nemzeti eszmében a Szent Korona területének megtartására összpontosul.”²¹

A pártatlan nemzet tehát csak akkor „dönthet az osztályok érdekvitáiban”, ha a történelmi küldetését betöltötte, addig „nem térhet le a magyar élet talajáról”, nem foglalkozhat belpolitikai problémák megoldásával, csak ezirányú jövődó célkitűzéseivel, amelyek a „történelmi Magyarországra” kell vonatkozzanak. Erről Okolicsányi így írt: „...amikor én Magyarországi jövődóbeli belpolitikájának irányáról és feladatairól beszélek, akkor mindig a történelmi határait visszazsuzgett, csonkítatlan területű Magyarországra gondolok, arra a Magyarországra, amely a Kárpátoktól az Adriáig, Dévénytől Brassóig terjed, mert csakis ez a Magyarország lehet képes arra, hogy a saját érdekeinek és céljainak megfelelő politikát csináljon.” Míg a külpolitikai álmok valóra nem válnak, nem lehet „...más politikai programunk — folytatja a szerző —, mint az, hogy a tőlünk elrabolt területeket minden úton és módon és minden eszközzel visszaszerezzük. Csak amikor egyszer ez a program megvalósul, akkor kerülhet sor az országnak .. az állandó belső berendezkedésére...”²²

A magyar ideológusok a Horthy-rendszer agresszív külpolitikájának igazolása érdekében ugyanarra a következtetésre jutottak, mint a német militarista-nacionalista kollégáik: hogy az állam politikáját a külpolitika határozza meg.

A külpolitika primátusának elve rendkívül megtévesztő elmélet volt, mert ezzel a magyar reakció azt hirdette, hogy az állam belpolitikáját nem a belső, hanem a külső körülmény határozza meg: Magyarország földrajzi elhelyezkedése és a szomszéd országok „nacionalizmus”, amely állandó háborús veszéllyel fenyegeti az országot. Ezek a külső körülmények kényszerítik a Horthy-kormányzatot arra, hogy „erélyes” belpolitikát (vagyis fasiszta diktatúrát) gyakoroljon. Azzal

¹⁸ Dr. Okolicsányi László: A magyar belpolitika jövője. Pfeifer, Budapest 1920. 22—23. o.

¹⁹ Bencs: i. m. 17. o.

²⁰ Uo. 18. o.

²¹ Uo. 20. o.

²² Okolicsányi: i. m. 2. o.

hitegette a tömegeket, hogyha megváltoznak a „külső feltételek”, ha ismét visszaszerzik az ország „természetes határait”, akkor a belpolitika, az ország belső helyzete is megváltozik és akkor Magyarország igazi Kánaán lesz.²³

A külpolitika elsődlegességének hangoztatásával a magyar reakciós ideológusok szentesítették minden agresszív tevékenységet, a háborús előkészületeket, indokolták a haladó erők elleni terrorhadjáratok szükségességét. Ezzel az elvvel minden polgári ellenzék, de még a szociáldemokrata vezetés is annyira egyetértett, hogy minden egymás közötti és a mindenkori kormányokkal szembeni nézeteltérést elnapolták, ha a kormánynak külpolitikai nehézségei voltak. Minden polgári párt egyetértett a magyar kormány külpolitikájával, azt soha nem bírálták, sőt, fennhangon hirdették, hogy külpolitikai kérdésekben nincs és nem is lehet különbség magyar és magyar között.

Az „egységes nemzet” megteremtését szolgálta a *kultúrfölény* hamis eszméje is. A horthysta ideológusok azt hirdették, hogy a magyar nemzet azért hivatott a Duna-völgyi népek vezetésére, azért lehetett ezer éven át a nyugati kultúra védőbástyája kelet ellen, mert kultúrfölénnyel rendelkezett összes szomszédjaival szemben. Makkai János „A háború utáni Magyarország” című munkájában a következőképpen írt a „kultúrfölény” kérdéséről:

„A mai trianoni ország népének, társadalmának általános civilizációs színvonala tekintetében kétségtelenül föltötte áll a régi történelmi Magyarországnak... általános polgári szempontból a magyar nép szellemi színvonala ma már tehát jóval európaibb, mint a háború előtti ország átlagában volt. Ebből a felismerésből született meg a trianoni Magyarország első szellemi jelszava, a »kultúrfölény« gondolata, amely abból az igazságból indul ki, hogy a történelmi Magyarország alacsonyabb kultúrájú népek prédája lett, a magyarság Duna-völgyi szerepének visszaszerzéséhez legjobb és legillőbb eszköz tehát: a kultúránk, amelynek erejét az alacsonyabbrendű népekkel szemben előbb-utóbb érvényesíteni fogjuk. A kultúrfölény gondolata alapjában véve szerves kiegészítője a politikai és gazdasági konszolidáció és a revízió eszméjének — egyenesen azoknak szellemi ikertestvére.”²⁴

Makkai feltárta, hogy az egész „kultúrfölény” eszméje azonos talajból fakad: a területszerzés jogosságának hangsúlyozásából.

Ezzel az eszmével egyetértett. Csupán azt kifogásolta, hogy a „kultúrfölény” politikájának alapvető hibája az, hogy nem párosult vele a gazdasági és szociális fölény, vagy akárcsak a szigorúbb gazdasági és szociális lelkiismeretesség politikája.”²⁵

A „kultúrfölény” kérdésével úgyszólván minden társadalmi réteg foglalkozott — érdekeinek és világnézetének megfelelően. Élénken reagált rá a klerus is. Idézzük a Nemzetnevelés című klerikális lap egyik cikkében közölt beismerő adatokat:

„Művelődési fölénnyel dicsekedünk — írja a cikkíró —, de nem gondoljuk meg, hogy csonka hazánk egész népességének úgyszólván 23,6%-a nem ismeri a betűt, hogy 6 éven felüli lakosságának 15,7%-a

²³ A magyar népnek a történelem keserű tanulsága bizonyította be Horthyék demagógiájának hazug voltát. A négyszeres „országgyaraptás” nemhogy Kánaánt, hanem a nyomorúságot hozta el számára — és ráadásul a nagy „országgyaraptásért” szörnyű árat kellett fizetnie.

²⁴ Makkai János: A háború utáni Magyarország. Egyetemi Nyomda, Budapest, 1937. 189–190. o.

²⁵ Uo. 192. o.

botorkál szellemi sötétségben és hogy az iskolát elhagyott, 12. életévét betöltött magyarságból 13,2⁰/₀ irástudatlan.”²⁶

Ehhez csupán annyit fűzünk, hogy Magyarországon évente mindössze háromezer főiskolai és egyetemi hallgató kapott diplomát, ezek közül kb. 1500 jogász volt. Ha emellett figyelembe vesszük azt a tényt is, hogy Horthy-Magyarország mind gazdasági, mind közegészségügyi téren mélyen alatta volt az európai átlagos színvonalnak és úgy vizsgáljuk meg, hogy évente 100 végzett egyetemista, illetve főiskolás közül 60 jogász és pap, 15 mérnök, 10 orvos, 10 tanár és 5 közgazdász volt, hozzávetőleges képet kapunk a „kultúrfölény” minőségéről. Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy minden 100 értelmiségi közül kb. 60—70 volt alkalmazásban, 30—40 csak a téli időszakban, a hólapátolások idején jutott „állandó munkához”. Ha tekintetbe vesszük, hogy a magyar királyi állam hivatalos közgazdász, vitéz Surányi-Unger Tivadár is kénytelen volt elismerni: Magyarországon „főleg szellemi munkaerőfelesleg van”²⁷ — még világosabbá válik a szellemi élet képviselőinek megbecsülése a horthysta világban.

A „kultúrfölény” eszméje kulturális területen szolgálta az agresszív háborús készülődést. A horthysta ideológusok abból indultak ki, hogy az egyes nemzetek kulturális élete nem egyenlően fejlődik, ennek következtében „a nemzeti kultúra sikere már békében egyenlőtlenséget teremt a nemzetek között s az állami akaratot hatalmi terjeszkedésre indítja”.

Igy „... az egyik nemzet kultúrájának a másik fölé való kerekedése és szellemi fölénye természetszerűen új politikai igényt támaszt, háborús előkészületekre ingerel, az állam hatalmi aspirációit növeli. Ezek azonban megint visszahatnak magának a kultúrának fokozására: a gazdasági életnek, iparnak, mezőgazdaságnak, tudománynak, technikának, nevelésnek fejlesztésére. Az állami hatalom elernyedésével a nemzet politikai erejének hanyatlásával a kultúra is számos indítékát és tápláló eszközeit elveszti s lendület helyett pangani kezd.

Amíg fejlődő nemzeti kultúrák lesznek, háborúk is lesznek, amelyekben amazok erői küzdenek.”²⁸

Ebből következően: „a háború a nemzetek nagy értékelője, csak a nemesebb fajú és lelkű s igazibb kultúrájú nép győzedelmeskedhetik.”²⁹

Ezekkel a megállapításokkal annak bizonyítására törekedtek, hogy a kulturáltabb nemzetnek nemcsak joga van a terjeszkedésre, hanem ilyen irányú politika folytatása kötelessége is, mert csak így biztosíthatja a maga számára a további fejlődést. A háborúban tulajdonképpen a nemzeti kultúrák erői küzdenek, a fejlettebb kultúrájú nemzetnek kell győznie, mivel a háború szükségszerűen „értékeli” ezeket az erőviszonyokat. Ebből viszont logikusan következik, hogy az ezeréves magyar nemzetnek, amely ráadásul „kultúrfőlénnel” is rendelkezik, *történelmileg* joga van a hódításokra és a szomszédos, kevésbé „kulturált” nemzetekkel vívott harcában feltétlenül fölül fog kerekedni, győzni fog.

Röviden áttekintve ezek képezték a nemzetnevelés *ideológiai tartalmát*.

Ez az ideológia tartalom igazolta a nemzet háborús, militarista nevelésének szükségességét is.

²⁶ Nemzetnevelés, 1924. augusztus 8. sz.

²⁷ v. *Surányi-Unger Tivadár*: Magyar nemzetgazdaság és pénzügy. Állami Nyomda, Budapest, 1944. II. köt. 288. o.

²⁸ A mai világ képe. I. köt. Szellemi élet, 27. o.

²⁹ Uo. 28. o.

A horthysta katonai teoretikusok hangsúlyozták, hogy „a nemzeti egység megteremtésére irányuló nevelés jellegzetességeinél fogva katonai szellemben való nevelést jelent, nemcsak ifjúsági, hanem az egész nemzetre kiterjedő vonatkozásban.”³⁰

„Számunkra, magyarok számára egyesegyedül a katonás szellem, a militarista berendezkedés adja meg az élet lehetőségét.”³¹ És „ha kicsi hadseregünk, neveljünk az egész magyar nemzetből *legalább* lélekben egyetlen nagy hadsereget és építsünk országunkból modern Spártát, vagy ha jobban tetszik, magyar Poroszországot.”³²

Ennek a militarista Magyarországnak, a „magyar Spártá”-nak a megteremtése volt a különböző titkos és nyílt nacionalista-militarista szervezetek, a cserkész- és levente-mozgalom, a vitézi rend, az ellenforradalmi bajtársi egyesületek, stb. legfontosabb feladata. Jelentős szerep hárult a *hadseregre* is. A Horthy-rendszer katonai ideológusai igyekeztek leplezni azt a mély szakadékot, ami a Horthy-hadsereg és a magyar nép között volt. Tisztában voltak azzal, hogy a hadsereg mint erőszakszerv nemcsak hat a tömegekre a lelki és fizikai kényszer eszközeivel, hanem a tömegek hangulata, politikai és erkölcsi állásfoglalása nagymértékben visszahat a haderő erkölcsi állapotára, politikai hangulataira is. Éppen ezért a nemzet militarista nevelését elsősorban ebből a szempontból tartották rendkívül fontosnak. A militarizmus szinte áthatotta az egész magyar társadalmat. Ez nem volt véletlen. A militarizmus függvénye a nacionalizmusnak. A nacionalista-soviniszta eszme a militarizmus melegágya. Ugyanakkor azonban a militarizmus vissza is hat a nacionalizmus erősödésére azért, hogy hallatlan mértékben képes felfokozni a nép elmaradott rétegeinek nacionalista érzelmeit. Horthyék népünk őszinte hazaszeretetőt, történelmünk szabadságharcos hagyományait, igazságos háborúink apáról fiúra szálló emlékeit használták fel az igazságtalan rablőháborúra való felkészüléshez. Magas fokra emelték a magyar „katonaszemélyt”, szünet nélkül hangoztatták, hogy a magyar *Katonanemzet* és a magyar katonának az egész világon jó híre van. Ez igaz is volt. De a magyar katona jó hírének alapja az az évszázados harc volt, amelyet népünk a haladásért és igazságos célokért viselt a különböző hódítási törekvések ellen. Ennek emléke mélyen élt a népben. Ezzel a háborús tradícióval éltek vissza Horthyék, amikor az 1848-as szabadságharcra, meg az ezeréves küzdelmekre hivatkozva a magyar katonákat az igazságtalan, népellenes háború örvényébe szédítették. Huszonöt éven át az egyszerű emberek másról nem hallottak, csak „a haza védelméről”, meg a „honvédelemről”. Arról, hogy az országnak nincsenek természetes határai, ennek következtében hadászati helyzete rendkívül kedvezőtlen. Hogy ez megszűnjön, vissza kell állítani a régi határokat. Nem szabad hinni a „békés revízió lehetőségében”,³³ vagyis *erőszakkal* kell visszaszerezni a Trianon által elszakított területeket.

A „nemzetnevelés” ilyen „össz nemzeti” célokká emelte a magyar reakciós osztályok imperialista agresszív célkitűzéseit és a horthysta propaganda jól megszervezett és jól működő hálózata a sajtótól a színházakig, az egyházaktól az egyetemekig, a családi otthontól a legszélső-

30 *Bán—Rakolcai*: i. m. 57. o.

31 *Hadsereg és nemzetnevelés*. 29. o.

32 *Uo.* 44. o.

33 *Hubay Kálmán*: Magyar nacionalista külpolitika. Nemzeti Figyelő, Budapest, 1938. 44. o.

ségesebb társadalmi szervezetekig — valóban a bölcsőtől a koporsóig e célok elfogadtatására törekedett.

„A történelmi Nagy-Magyarország visszaállítására való nevelés és ebben az államban való élés mindenkire egyformán hatott” — írta valómásában *László Dezső* horthysta vezérezredes, volt hadművelési csoportfőnök.

„Szegedről kiindulva két sarkalatos pontja volt a magyar politikának: Nagy-Magyarországnak minden eszközzel való visszaállítása és a bolsevizmus elleni védekezés minden eszköz igénybevételével. Ovodától kezdve felfelé mindenki ilyen nevelésben részesült.”³⁴ A nevelés valóban a bölcsőben kezdődött. A beszélni kezdő gyermek „Nagy-Magyarországról” mondott együgyű versikéket. Az iskolában a tanítás nacionalista-soviniszta imával kezdődött: „Hiszek egy Istenben, hiszek egy Hazában, hiszek Magyarorszáგ feltámadásában.” Vagy: „Csonka-Magyarorszáг nem ország, egész Magyarország — mennyország” stb.

Különösen a történelem és a földrajz órák adtak sokoldalú lehetőséget a soviniszta uszításra és a szomszédos népek gyűlöletére való nevelésnek. Az „ezeréves magyar hazát” *reális valóságnak* tartották a serdülő fiatalok is, akiknek tudatformálásáról, ideológiai meggyúrásáról — a hivatalos militarista és fasiszta nevelésen kívül — a cserkész- és a levente-mozgalom is gondoskodott.

Mind a „nemzetnevelésben”, amely tehát a nemzet erkölcsi egységének megteremtését tűzte ki célul, mind a „nemzetvédelemben”, amely ezt az egységet volt hivatott megvédeni, jelentős szerep hárult a *had-sereg*re is.

A horthysta „nemzeti hadsereg” külső és belső funkcióit a magyar reakciós politikai hatalom kül- és belpolitikája határozta meg. A hadsereg külső feladata az igazságtalan, hódító célok megvalósítása volt. Belső funkciója kettős, de összefonódó feladatot tartalmazott: egyrészt részt venni a „nemzetnevelésben”, másrészt ellátni a „nemzetvédelem” feladatát. Fő funkciója a *belső* volt. Bár a harmincas évek végétől az agresszív háborúra való konkrét felkészüléssel, a *külső* funkció is nagyobb szerepet kapott, nem csökkent a Horthy-hadsereg belső, a népmozgalmakat letörő és elfojtó funkciójának jelentősége sem.

„Csonka hazánk kezében a hadsereg az a fizikai hatalom, mely a kettős forradalom és a kommün erkölcsrontó, tekintélyt és törvényt nem ismerő hatását ellensúlyozni képes azáltal, hogy biztosítja a jogrendet és a törvények tiszteletét szükség esetén erővel is kikényszeríti.”³⁵

A magyar uralkodó osztályok ideológusai szerint a „hadseregnek, mint nemzetnevelői intézménynek fő feladata, hogy valamennyi nemzetnevelő intézménnyel együttműködve a nemzetet küzdőszellemben nevelje”.³⁶ Legyen a militarista szellem hordozója és terjesztője, a hadsereg belül teremtsen egységes és oszthatatlan harci szellemet; a hadsereg keretein kívül pedig hozzon létre olyan katonai jellegű szervezeteket, amelyekben keresztül az egész fegyverfogható lakosság kiképzését és harci szellemét irányítani és befolyásolni tudja. Úgy vélték, hogy a hadsereg szervezettségénél és centralizált vezetésénél fogva az egyik

³⁴ Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Levéltára (továbbiakban HIL), Béke-tárgyalások anyaga. 1946. VII. dob. 2. sz.

³⁵ *Székely Ákos*: A legénység erkölcsi nevelése. Mars Grafikai Műintézet, Szeged, 1922. 9. o.

³⁶ *Larx Viktor* vk. ezredes: Milyen legyen a magyar hadsereg tisztikara? című, a „védelmi tanfolyam”-on elhangzott előadása 1920-ban.

legilletékesebb szervezet arra, hogy az egész népet a testi és lelki feyelmezetség, a kötelességtudás és a győzelembe vetett hit szellemében nevelje.

Ezért volt az, hogy a hadseregre kettős szerepet osztottak ki a „nemzetvédelem” kegyetlen drámájának megrendezésében.

Az egyik szerep volt a fasiszta rendszer kiépítésének és fenntartásának a biztosítása, másik a hadsereg szervezetének védelme a számukra oly nagy „lelki veszedelmet” jelentő forradalmi eszmék és mozgalmak hatásától.

A „nemzetvédelmi” szervezet kiépítése és tevékenysége

Horthy hadseregének „nemzetvédelmi” tevékenysége a szegedi ellenforradalmi bandák Szeged környéki és dunántúli terrorakcióival kezdődött. Majd a Tanácsköztársaság vérbefojtása után a forradalmi mozgalom példátlan ildőzésével, a kommunisták és más haladó elemek bárbar legyilkolásával folytatódott.

A hadsereg „nemzetvédelmi” szerepének és tevékenységének jobb megértése céljából vessünk néhány pillantást e feladat ellátására életrehívott „nemzetvédelmi” szervezet kialakulásának körülményeire és tevékenységének kezdetére.

1919 augusztus második felében, miután a Szegeden szervezett „nemzeti hadsereg” egységei Bernátsky Kornél tábornok vezényletével megszállták Dunántúl déli megyéit — a hadseregszervezéssel egyidejűleg — a fővezérség legfontosabb ténykedései közé tartozott a forradalmi mozgalom, a „kommunista veszedelem” gyors és végleges felszámolása.

Horthy, a „nemzeti hadsereg” és a Dunántúlon alakult ellenforradalmi bandák fővezére a siófoki főhadiszállásról e feladat végrehajtására indította útnak az ún. propaganda-járóreit.

A különleges missziót járőrök (tíz-tizenöt főből álló terrorcsoportok (fáradhatatlan szorgalommal járták Dunántúl falvait és városait. Egy-egy állomásuk alkalmával, megérkezésük után felkeresték a falu papját, jegyzőjét, földesurát, vagy kulákját, de még jobban örültek, ha csendőr-, rendőr-, vagy katonatisztekre bukkantak. S nyomban kíváncsiskodni kezdtek. Nagyon érdekelte őket, hogy kik voltak a falu direktóriumának tagjai? Kik kommunisták vagy szocialisták? Kik akartak földet osztani? Kik izgattak a háború ellen? Kik szidják a nemzeti hadsereget? stb. A hallottakat jól megjegyezték. A neveket felírták, és felkészültek a leszámolásra. Késő éjszaka pedig megkezdte „propagandamunkáját” a járőr. A lakásukról elhurcolt embereket — akik között voltak kommunisták, de voltak olyanok is, akikre csak valamilyen haragosuk fogta rá, hogy bolsevik — válogatott módszerekkel kínozták és verték félholtra a tiszt urak.

Amikor a nap ismét felkelt, a falu apraját-nagyját négyülésre terelték össze — még az ágyban fekvő betegeket is kikergették —, hogy ítélkezzenek a „hazaáruló vörös gazemberek felett, akiket mind egy szálíg ki kell irtani.” Szónokoltak a hazáról, a szabadságról, a keresztény nemzeti eszme humanizmusáról, s aztán szadista kéjjel egyenként felhúzták megkínzott áldozataikat. Az egyik faluban hármat, a másikban tizet, a harmadikban ki tudja mennyit...

Szorgalmasan dolgoztak Horthy járőrei... S meg kell hagyni, mindent pontosan a fővezérség parancsa értelmében cselekedtek.

A fővezérség titkos rendeletben arra buzdítja propaganda-járóreit,

hogy tevékenységük ne merüljön ki a „kommunizmus általános szidásában”, hanem „pozitív dolgokkal kell jönniök, hogy a hatás tartós legyen”. A buzdító szóra a járőrök valóban „pozitív” tettekkel válaszoltak. A „magyar faj és a keresztény nemzeti eszme” szolgálatának „katonái” válogatás nélkül hallatlan kegyetlenséggel gyilkolták halomra a magyar proletariátus felszabadulásáért küzdő munkásokat és parasztokat.³⁷

A fékevesztett terror eredménye nem is maradt el. A megfélemlítés tökéletesen sikerült. A hatás pedig igazán tartós lett. A magyar nép sohasem fogja elfeledni Horthy pribékjeinek gaztetteit.

A fővezérség a hadsereg kiépítésével párhuzamosan a hadsereg „propagandaszervezeteinek” tökéletesítésére is törekedett. Eddigi munkájuk lényegének és tartalmának érintése nélkül először is a „propagandaszervek” elnevezését változtatta meg. Majd ezt követően a „nemzetvédelmi akció” és „vörösvédelmi szolgálatnak” nevezett katonai kémhálózat egyesítését és hálózatának országos kiépítését rendelte el.

A Siófokon állomásozó fővezérség 1919. november 4-én kelt 2250/II. B. számú „szigorúan bizalmas” rendeletében utasította a meglévő és szervezés alatt álló katonai körletparancsnokságokat, hogy haladéktalanul szervezzenek a körletük egész területére kiterjedő fasiszta propaganda- és besugószolgálatot. Az utasítás a besugószolgálatot „vörösdefenzív szolgálatnak”, a fasiszta propagandaszolgálatot pedig „nemzetvédelmi szolgálatnak” nevezte. Mivel mind a besugó, mind a propaganda-szervezet azonos célt szolgált, az egységes működés, az egységes irányítás és nem utolsósorban a tömegek megtevesztése céljából „nemzetvédelmi” szervezet elnevezés alatt egy szervezet kiépítését rendelte el. Ebben az utasításban a fővezérség a szervezet kiépítésére az alábbiak szerint intézkedett:

„Hogy a közös defenzív szolgálat és a nemzetvédelmi akció mielőbb és minél hatásosabb módon működhessék, a címzett katonai körletparancsnokságok³⁸ mindegyikénél egy ezen célra kiválóan alkalmas és agilis tisztvezetése alatt egy a vörös defenzív szolgálatot ellátó és a nemzetvédelmi vezető osztály létesítendő, mely osztály a Fővezérség II/b. osztályával állandó összeköttetést tart fenn és az utóbbtól általános irá-

³⁷ A fővezérség „propaganda-járőrei” ez irányú „áldásos” tevékenysége és a tiszti különítményes bandák mérhetetlen gaztettei a magyar olvasóközönség előtt már eléggé ismertek. Ezért úgy gondoljuk, annak dokumentációs bizonyításától e helyen eltekinthetünk. Emlékeztetésül azonban utalunk itt néhány olyan dokumentációs kiadványra, amelyekből az érdeklődő alaposabban megismerheti azokat a vérlázító bűnöket, amelyeket a szóban forgó terrorbandák elkövettek:

Nemes Dezső: Az ellenforradalom hatalomrajutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921. Szikra, Budapest, 1953. A Fővezérség tisztikülönítményes bandáinak dunántúli vérengzéseivel kapcsolatban lásd a 39–52. sz. dokumentumokat.

Nemes Dezső: Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1962.

Pamlényi Ervin—Karsai Elek: Iratok az ellenforradalom történetéhez I—II. köt. Szikra, Budapest, 1956. 2. kiadás.

Balázs Béla: A klerikális reakció szerepe a Horthy-fasizmus uralomrajutásában és konszolidálásában. Kossuth Kiadó, Budapest, 1960. 2. kiadás.

Gábor Andor: Véres augusztus. (Válogatott politikai cikkek 1920–1926.) Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1959.

Szabó Ágnes—Pamlényi Ervin szerkesztésében: A határban a Halál kaszál... fejezetek Prónai Pál feljegyzéseiből. Kossuth Kiadó, Budapest, 1963.

³⁸ A fővezérség a 2250/II. B. számú rendeletét az ekkor már működő budapesti, szegedi és miskolci katonai körletparancsnokságnak küldte meg.

nyitást nyer... Minden vármegyei katonai parancsnokság... egy tisztet biz meg, aki... a vármegyei katonai parancsnok szakközege, ezen védelmi tiszttal összeköttetést tart és irányítást nyer az illetékes katonai parancsnokság vörös defenzív és nemzetvédelmi osztálytól.

A vármegyei katonai parancsnokság védelmi tisztje adatait az általa felállítandó járási kirendeltségektől szerezzé be. A járási kirendeltségek ezen célra minden körletükben levő községben tartásának bizalmasakat... A községi bizalmasok tartalékos tisztiek, csendőralisztek, papok, tanítók, jegyzők és egyéb megbízható polgárok legyenek...³⁹

E szervezet konkrét és részletes feladatát az úgynevezett „működési program”-ban rögzítették. A működési programból világosan és félreérthetetlenül élénk táru a „nemzetvédő” szervezet fasiszta, népellenes célja. Eszerint a „vörös defenzív szolgálat” feladata „...a kommunista mozgalmak folytonos figyelése, a statárium szigorú betartására való ügyelés, veszedelmes kommunista agitátorok kinyomozása, polgári hatóságok megfigyelése politikai megbízhatóságukra vonatkozólag, a lakosság számára nemzeti ellenes, »zsidó« szocialista befolyástól lehetséges megóvása, a nemzeti hadsereg elleni esetleges izgató aknamunka megfigyelése és megtorlása...⁴⁰ volt.

A fővezérség a szervezetre szellemi tevékenységének irányát, propagandafeladatait a következőkben határozta meg: „A nemzetvédelmi szolgálat propaganda célja... erős nemzeti propaganda úgy az új nemzeti irányzat, mint a nemzeti hadsereg mellett, jó plakátok,⁴¹ újságok terjesztése és terjesztésének előmozdítása... Jó irányú népgyűlések, mulatságok rendezése, amelyeken személyes érintkezés alapján — a falusi bizalmasok megmagyarázzák a vidéki atyafiaknak a nemzeti irányzat szükségességét és áldásos voltát... Fődolog: a magyar nép bizalmának a megnyerése!” E cél szolgálatába állították a „nemzetvédelmi” szervezet sajtószolgálatát is, amikor annak legfőbb feladatává a vidéki lapok szellemi irányítását, új „keresztény” felekezeti folyóiratok létrehozásának segítését határozták meg.⁴²

Végeredményben a „nemzetvédelmi” szervezetre háruló propaganda-munka alapvető célja a „keresztény nemzeti eszme” egyedül üdvözítő voltának hirdetése, a fasiszta rendszer ideológiájának terjesztése, féktelen demagógia és hamis propaganda útján a nép bizalmának a megnyerése volt.

A fővezérség utasítása alapján a katonai körletparancsnokságok nyomban hozzáálltak a „nemzetvédelmi” szervezetre kiépítéséhez. A szervezés során azonban csakhamar megmutatkozott a fővezérség átfogó rendelkezésének a fogyatékosága is. Mivel a rendelet a szervezet kiépítésének és irányításának mechanizmusára nem adott pontos és részletes útmutatásokat, azt a katonai körletparancsnokok más-más módon értelmezték. A hiba kiküszöbölése, valamint a szervező és irányító munka egységes alapokra helyezése céljából a fővezérség 1919. november 27—28-án kétnapos tanácskozást hívott egybe. A konferenciára — melyen

³⁹ HIL Budapesti katonai körletparancsnokság. 187/eln. 1919.

⁴⁰ HIL Hírszerző szolgálatra részletek, direktívák kiadása. 653/eln. 1919.

⁴¹ E program keretén belül javasolták az olyan plakátok kiadását, amelyeken először jelentek meg a „Most vagy soha!”, vagy a „Nem, nem, soha!” jelzések, amelyeket aztán hitvallásként szajkóztak 25 esztendőn át.

⁴² HIL 653/eln. 1919.

Sztojákovits⁴³ őrnagy, a fővezérség II. (hírszerző) osztályának a vezetője elnökölt — a fővezérség II. (hírszerző) és a VI/1. (sajtó- és propaganda) osztály vezetőin kívül meghívták az akkor működő katonai körlet- és vármegyei katonai parancsnokságok hírszerző szerveinek vezetőit is. A budapesti Gellért Szállóban lefolyt tanácskozáson megvitatták a defenzív és offenzív szolgálat egységes szervezetben történő összevonásának, egy egységes „nemzetvédelmi” szervezet kialakításának problémáit. A tanácskozás elhangzott viták, vélemények és javaslatok alapján a fővezérség újabb rendeletet adott ki.⁴⁴ Ebben az utasításban már pontosabban meghatározta a „nemzetvédelmi” szervezet kiépítésének és irányításának mechanizmusát, a szervezet célját és feladatát, valamint a működési területét, hatáskörét.

Az utasítás rendelkezései szerint a „nemzetvédelmi” szervezet az alábbiak szerint épült fel. A fővezérség mellett, annak közvetlen alárendeltségében és állomáshelyén „nemzetvédelmi” osztályt hoztak létre. Ennek irányításával minden vármegyei katonai parancsnokságon „nemzetvédelmi” alosztályt szerveztek.

A fővezérségen működő „nemzetvédelmi” osztály és a vármegyei katonai parancsnokság „nemzetvédelmi” alosztályai között a katonai körletparancsnokságoknál egy-egy összekötő állomást állítottak fel.

A vármegyei katonai parancsnokságokon működő alosztályok járásonként „nemzetvédelmi” tiszteket neveztek ki, akik a járás valamennyi községében megszervezték és irányították a „nemzetvédelmi” bizalmiak hálózatát. Az utasítás nyomatékosan felhívta a „nemzetvédelmi” tisztek figyelmét, hogy a „nemzetvédelmi” bizalmiak kiválasztásánál gondosan ügyeljenek arra, hogy azok olyan személyek legyenek, akik feltétlen hívei és támogatói az „új keresztény szellemben épülő rendnek”. Ezért elsősorban a papokat, jegyzőket, volt katonatiszteket, csendőröket és rendőröket, a falu intelligenciájához tartozó egyéb elemeket, valamint a gazdag parasztokat bízzák meg e feladattal.

A hálózat kiépítése után a járási „nemzetvédelmi” tisztek ezeknek a bizalmi személyeknek az aktív közreműködésével érvényesítették a fővezérség befolyását a falu népére. Ezeknek a bizalmiaknak a besúgó tevékenysége alapján szereztek tudomást minden olyan dologról, ami a „nemzetvédelmi” szervezet irányító központját érdekelte.

A szóban forgó utasítás már félreérthetetlenül kimondta, hogy a „nemzetvédelmi” szervezet alapvető célja: „...a magyar nemzeti keresztény eszmének a fejlesztése és istápolása, a független Magyarország nemzeti és keresztény valláserkölcsi alapon való kiépítése, a betolakodott idegen nemzetközi destruktív irányzat végleges letörése, az összes népi és társadalmi mozgalmak megfigyelése, nyilvántartása és a szükséges szervezetek kiépítése...”⁴⁵ Az általános feladatok megjelölése mellett

⁴³ Sztojákovics (Sztójai) Döme őrnagy ekkor a „nemzeti hadsereg” hírszerző osztályának a vezetője volt. Hűséges szolgálata eredményeként karrierje gyorsan emelkedett. 1925–1933-ig a berlini magyar követség katonai attaséja, később felvette a „Sztójai” nevet. 1936-tól 1944-ig berlini követ, Hitler kegyeltje, akit Horthy az 1944. március 19-i német megszállás után — Hitler követelésére — miniszterelnökké nevezett ki. (1944. március 22—augusztus 24.) Sztójai szolgai módon teljesítette a német fasiszták követeléseit katonai, gazdasági és politikai téren egyaránt. Segítette a Gestapo jogellenes embertelen garázdálkodását a magyar zsidó lakosság gettóba hurcolását, s a mintegy 450 000 főnyi vidéki zsidó lakosság német haláltáborokba való deportálását. Mint háborús főbűnöst 1946-ban a Népbíróóság halálra ítélte — kivégezték.

⁴⁴ HIL 1489/eln. 1919.

⁴⁵ Utasítás a nemzetvédelmi szervezetek kiépítésére. HIL 1489/eln. 1919.

szinte aprólékos részletességgel határozták meg a különböző szinten tevékenykedő „nemzetvédelmi” szervek gyakorlati tennivalóit. Az utasításnak ezt a részletét érdemes szöszerint idézni.

A járási tiszt feladatát és hatáskörét például az alábbi tizenhárom pontban rögzítették:

„1. Állandóan a járásban tartózkodik, ismételten lejárja a járás összes községeit, ahol a szükség kívánja, megfelelő ideig marad.

2. Kiválasztja a megbízható embereket, instruálja őket, és a fenti felasi bizottságot megalakítja belőlük.

3. Közvetlenül érintkezik a néppel (vacsorák, társaskörök, gazdakör stb.), személyes érintkezés és együttműködés minden befolyásos emberrel.

4. Felveszi a közérdekű panaszokat és azokat rögtön jelenti.

5. Megfigyeli a vezető állásban levő tisztviselőket, hivatalok működését (bíróság, csendőrség, rendőrség, jegyző, pap, tanító, bankok), ha tisztségüket nem töltik be tökéletesen, jelenti.

6. Elsimítja az uradalom és a cselédség között felmerülő ellentéteket...

7. Segédkezik a keresztény gazdasági szervezetek megalakításánál.

8. Minden erővel támogatja a helybeli és pesti keresztény sajtót, gátat vet bármely bomlasztó sajtótörekvéssel szemben, figyeli a cenzur működését, ha enyhe, jelentést tesz. Lázító tartalmú termékeket eldoboztat, megbízottai útján terjeszti a keresztény sajtótermékeket... Intézkedik, hogy közérdekű cikkek a helybeli és a pesti sajtóban elhelyeztessenek. Ha nem lenne helybeli keresztény sajtó, ennek létrehozatalát megkísérli és terjesztéséről gondoskodik.

9. Nyomoz. Nyomoztat kommunista ügyekben, a még szabadon levő — kommunisták — letartóztatása irányában intézkedik.

10. Intézkedik, hogy jogtalanul felhalmozott árukészletek eldoboztassanak...

11. Megszervezi a MOVE-t, segédkezet nyújt minden keresztény nemzeti irányú egyesület megalakításához.

12. Fenntartja a kapcsolatot a helyi keresztény nemzeti sajtóval, egyesületekkel és propagandával.

13. Működésének minden fázisáról jelentést tesz.

E feladatok közül... a legfontosabb — mondja az utasítás — a 2., 4. és az 5. pont. A 4. pont elsőrendű agitatórikus eszköz, az 5. pont a népszervezés és népnevelés része... A 2. a rendszer tulajdonképpeni gerince. A járási tiszt valamennyi feladata arra irányul egyébként is, hogy a keresztény nemzeti eszme érvényrejuttatása mellett a nép bizalmát megnyerje, a nép vezetése az ő — ne a kommunisták — kezébe kerüljön. Ez keresztény nemzeti állam szempontjából mérhetetlenül fontos feladat s azért érhető el, hogy a járási tiszt kiválogatja a községek, a járás legfontosabb embereit, s ha megbízhatónak találja őket, megbizsa saját szűkebb körükben való agitálással. A néptömegek végső szervezését ezek végeznék úgy, hogy az irányítás mindig a járási tiszt, illetve végső fokon a fővezérség kezében maradjon. Ezek, miként a külföldi államokban levő bossok⁴⁶ minden komoly cél érdekében nagy néptömegeket tudnak mozgósítani. A járási tiszttel együtt felvilágosítással szolgálnak egyrészt a nemzetvédelmi osztálynak a lakosság hangulatát illetőleg, másrészt a népek sorozások, rekvirálások szükségességéről, a különféle politikai irányokról terjesztik a nemzeti eszméket szavazásoknál,

⁴⁶ Amerikai politikai gengszterek.

memorandum-aláírásoknál kész, megdolgozott tömeg felett rendelkeznek. Ők alkotják a központi hatalom és a nép között...⁴⁷

A fővezérségen működő „nemzetvédelmi” osztály legfontosabb feladatát az utasítás a „nemzetvédelmi akció irányításában”, a jelentések összegyűjtésében, nyilvántartásában és a fővezér felé készítendő jelentések összeállításában jelölte meg.

A vármegyei alosztályok feladataul a járási tisztek jelentéseinek összegyűjtését, ezek alapján értékelő jelentések összeállítását és továbbítását határozta meg.

A katonai körletparancsnokság mellett működő összekötő állomások összegyűjtötték az alosztályok jelentéseit, nyilvántartották és továbbították a fővezérséghez. Intézkedési joggal ezek nem rendelkeztek.

Ez volt tehát a Horthy-féle „nemzeti hadsereg” „nemzetvédelmi” szervezetének politikai tartalma és feladata.

A fasiszta diktatúra kiépítésében Horthy erre a szervezetre támaszkodva igyekezett elhárítani újtájból minden akadályt. Hozzátehetjük: nem eredménytelenül. Majd később az ellenforradalmi rendszer konszolidálódásának előrehaladásával és a fasiszta államgépezet kiépítésével párhuzamosan a „nemzeti hadsereg” egyes funkcióit — a felderítő és besúgó szolgálat ellátását, a kommunisták üldözését — fokozatosan a belügyminisztérium által létrehozott hírhedt „nemzeti munkavédelmi” szervezet vette át.

Ez persze nem jelentette azt, hogy ezzel a fővezérség által életre hívott „nemzetvédelmi” szervezet befejezte küldetését. Csupán arról volt szó, hogy az új helyzetben, amikor — a „nemzeti hadsereg” bábáskodása mellett — kiépültek és megerősödtek a fasiszta állam más erőszakszervei: az egész országot behálózó csendőr kerületek, az államrendőrségi kerületi kapitányságok, a „nemzeti munkavédelem” kerületi szervei, a bírósági szervek stb., a hadsereg „nemzetvédelmi” feladata bizonyos mértékben módosult. Amíg kezdetben a kommunista mozgalom teljes felszámolását,⁴⁸ a kapitalizmus restaurálását, a hatalom meghódítását, a fasiszta államgépezet kiépítését és a nép fizikai fékentartását és ideológiai félrevezetését kellett biztosítani és gyakorlatilag végrehajtania, addig a hatalom megszilárdulásával e feladatok egy része megoldódott. Az államgépezet megépítése után a hadsereg mellett már jelentős erőt képviselő erőszakszervezetek és rendkívül kiterjedt propagandaszervek működtek, amelyek alkalmasak voltak az uralkodó osztályok további céljainak megvalósítására. Most az volt a feladat, hogy e szervek és a hadsereg közötti együttműködést összehangolják. Így került sor a „közigazgatási hatóságok”-kal⁴⁹ együttműködésben a hadsereg *karhatalmi* feladatainak — mint „nemzetvédelmi” feladatnak — a kidolgozására.

⁴⁷ Utasítás a nemzetvédelmi szervezetek kiépítésére. HIL 1489/eln. 1919.

⁴⁸ Horthy 1919. szeptember 12-én a miniszterelnökhöz a statárium kihirdetéséről és a kommunisták elleni „kivételes törvényrendelet” alkotásáról szóló átiratának első fogalmazványában a következőkben határozta meg a hadsereg feladatát: „A hadseregfővezérség a nemzeti hadsereg egyik fő feladatát abban látja, hogy az országot a bolsevizmustól teljesen megtisztítsa”. Lásd *Nemes Dezső*: Az ellenforradalom hatalomrajtása és rémuralma Magyarországon 1919–1921. Budapest, Szikra, 1953. 45. dokumentum első jelzete. 183–184. o.

⁴⁹ A „közigazgatási hatóságok” fogalmán nemcsak a szorosan vett közigazgatási szerveket értették, hanem a biztonsági és rendészeti szolgálat ellátására hivatott alakulatokat, a csendőrséget, az állami rendőrséget és a folyamórséget is. Ezenkívül ide sorolták még a pénzügyminiszter felügyelete alatt álló vámórséget és pénzügyőrséget. Tágabb értelemben a rendészeti alakulatokhoz sorolták a közigazgatási hatóságok alá rendelt olyan felügyezett szervezeteket is, mint például az erdőőrség, a mezőőrség, a fogházőrség stb.

A hadsereg karhatalmi feladatát az 1923-ban kiadott Karhatalmi Szabályzatban rögzítették. A szabályzat a hadsereg országon belüli fő feladatául a fasiszta rendszer védelmét jelölték meg, elsősorban a munkásmozgalommal szemben.

A karhatalmi szolgálat megszervezésének a célja és rendeltetése az — mondja a szabályzat⁵⁰ — „... hogy a polgári hatóságokat törvényes feladataik végrehajtásában, különösen pedig az állami és társadalmi rend és a közbiztonság fenntartására, illetőleg helyreállítására irányuló működésben támogassa olyan esetekben, amikor a polgári hatóságok erre a célra nem elegendők.”⁵¹

Horthyék annyira félték a munkásosztály forradalmi mozgalmától, hogy ellene — az Európa szerte szinte példa nélkül álló erős csendőri és rendőri terrorszervezeteken kívül — a hadsereget is állandó készenlétben tartották. Ezért volt az, hogy a katonai karhatalmi szolgálat ellátására vonatkozó szabályzatuk is alapvető feladatként a munkásosztály forradalmi mozgalmának a megakadályozását, illetve letörését határozta meg. Sőt mi több, nagyon konkrétan és részletesen meghatározta a katonai parancsnokságok számára azt is, milyen előzetes intézkedéseket kell fogantositaniuk „fenyegető tömegmozgalmak esetére”.

„Különleges katonai határozványok” címet viselő fejezetben az alábbi előzetes intézkedések megtételét teszik kötelezővé:

„Felkelés, lázongás vagy forradalmi mozgalmak megelőzésére az összes honvédparancsnokságok és hatóságok a közigazgatási hatóságokkal együttműködve, már idejekorán oly intézkedéseket tegyenek, melyek egyfelől a honvédség erkölcsi és anyagi erőit megóvják, másfelől a csapatoknak a készülő mozgalom elfojtására a határozott fegyveres közbelépést bármikor lehetővé teszik.

Ha a közigazgatási (rendőri) hatóságok közléseiből, vagy a honvéd parancsnokság tudomására jutó törvényellenes cselekedetekből, vagy a közélet izgatott jelenségeiből zendülő vagy forradalmi mozgalom kifejlődésére lehet következtetni, a helyi viszonyokhoz képest az alábbi előkészítő intézkedéseket kell megtenni:

1. a) A katonai fegyelem fenntartására éberen kell ügyelni és az ennek előmozdítására szolgáló összes szolgálati rendelkezéseket, továbbá a fegyelmi fenytő hatalmat a legszigorúbban kell alkalmazni.

Állandó oktatással, felvilágosítással és előadások rendezésével az ártalmas propaganda érvényesülését meg kell akadályozni.

Az esetleg életbeléptetett kivételes rendszabályokat és az érvénybe lépett rögtönítélő eljárást behatóan kell ismertetni s kellő szigorral végrehajtani;

b) a politikát a honvédség alakulataitól fokozottabb ellenőrzés alkalmazásával feltétlenül távol kell tartani;

c) a legénység ellenőrzését szigorúbban kell kezelni, izgató sajtótermékek, valamint ellenséges (láztó) propaganda terjesztését a legénység körében minden eszközzel meg kell akadályozni s a levelezést a szükséghez képest ellenőrzésnek kell alávetni;

⁵⁰ A HM 25050/eln. 1.—1923. számú rendeletével adta ki az A—15. „Tervezet. Szabályzat a Karhatalmi Szolgálat ellátására a M. Kir. Honvédség számára” című karhatalmi utasítást. Majd 1942-ben a 9301/eln. 1/a. számú rendelet alapján jelent meg a szabályzatnak a módosított példánya. A módosítás nem érintette a tartalom lényegét. Csupán stilisztikai változásról volt benne szó.

⁵¹ A—15. „Szabályzat Tervezet a Karhatalmi Szolgálat ellátására a M. Kir. Honvédség számára.” 1. §.

d) a laktanyába való belépést a polgári egyéneknek csakis igazoltatás és laktanyaparancsnok írásbeli engedélye alapján, a katonai személyeknek pedig csak személyazonosságuk igazolása után szabad megengedni;

e) a csapatok érintkezését a lakossággal ellenőrizni kell, a legénység kijárását, nyilvános helyek (kocsmák stb.) látogatását pedig korlátozni kell vagy csak nagyobb csoportokban, megbízható tiszthelyettes (tisztes) vezetése alatt szabad megengedni, esetleg ideiglenesen egészen be kell szüntetni;

f) a csapatok ellátásának javítását és jólétének emelését minden rendelkezésre álló eszközzel elő kell segíteni. Ha a közforgalom fennakadásától kell tartani, járóművekről és elegendő élelmiszerkészletekről előre gondoskodni kell.⁵²

A katonai karhatalom megszervezésénél nagyon fontos szempontnak tartották a hadsereg — de elsősorban a karhatalmi feladatra kijelölt alakulatok — állandó harckészültségének biztosítását, abból a célból, hogy a karhatalom bármely percben készen álljon a „közigazgatási szervek” támogatására, ha „... zendülési mozgalmak kitörésétől kell tartani”.⁵³ Mert ilyen esetben — olvashatjuk a szabályzatból — „a kívánt eredmény elérését nem annyira a karhatalom nagysága, mint inkább a gyorsan megjelenő együtt tartott karhatalmi osztagok határozott és a szükséges, kíméletlen fellépése”⁵⁴ teszi lehetővé.

Mint a Karhatalmi Szabályzat idézett szövegéből is kiderül, Horthy vezérkara jól tudta, hogy a hadsereget ilyen népellenes feladatok végrehajtására csak akkor alkalmazhatja, ha annak állományát — a terror és az ideológiai megdolgozás együttes alkalmazásával — sikerül a fasiszta rendszer urainak engedelmes kiszolgálójává tenni. A hatalom birtokában aztán — a parancsnoki apparátus mellett — e feladat megoldásának lett a szerve és irányító központja az a „nemzetvédelmi” szervezet, amely korábban a hatalom megszervezésének elősegítése, a kommunisták üldözése s a fasiszta ideológia terjesztése az ország egész lakosságára kiterjedő feladatokat oldott meg. A fasiszta rendszer konszolidálása után a „nemzetvédelmi” szervezet fő feladata a hadsereg erkölcsi-politikai állapotának megfelelő biztosítása lett, ily módon tevékenysége a hadsereg személyi állományának nevelésére irányult. Bár a szervezet működési területe módosult, illetve szűkült, célja nem változott — fő feladata továbbra is a fasiszta ideológia terjesztése és a kommunista mozgalom üldözése maradt. E változásnak megfelelően a „nemzetvédelmi” szolgálat ellátására kiadott utasítás az eddig érvényben levő rendelkezéseket úgy módosította, hogy a „nemzetvédelmi szolgálat fő célját a fegyveres erők erkölcsi erejének megóvásában és fejlesztésében jelölte meg.”

A „nemzetvédelem” tehát nem az országnak külső támadástól való megvédését jelentette, hanem a kizsákmányoló osztályuralom hatalmának megvédését a „külső és belső lelki veszedelemtől”, a marxizmus—leninizmus, a proletár internacionalizmus, az osztlyharc eszméitől, a magyar

⁵² „Szabályzat a Karhatalmi Szolgálat ellátására a M. Kir. Honvédség számára.” 10. §. (A módosított szab. 11. §.)

Továbbá a szabályzat az idézett fejezetben részletesen meghatározza a parancsnokok feladatait a harckészültség emelése, a riadóintézkedések kiegészítése és teljessé tétele, a csapatok készségeinek megerősítése és a lakosság körében folytatandó propagandamunka elvégzése érdekében.

⁵³ Uo. 1. §.

⁵⁴ Uo.

munkásmozgalom fenyegető veszedelmétől. Vagyis a „nemzetvédelem” lényegében *támadást* jelentett az ellenforradalmi rendszer elleni mindennemű eszmei és szervezeti fellépésével szemben. Az a rettegés és félelem, ami a magyar reakciót eltöltötte saját dolgozó tömegeivel szemben, nem volt indokolatlan. Az általa meghatározott „lelki veszedelem” igenis létezett, mert a Magyar Tanácsköztársaság kitöríhetetlen nyomokat hagyott a magyar dolgozó emberek millióinak szívében.

E nagy „lelki veszedelem”-nek nevezett eszme hatására söpörték el a magyar munkások és parasztok 1919 tavaszán a földseurak és a burzsoázia uralmát és teremtették meg a munkások hatalmát. A nép tulajdonába adták jogos örökségét, a gyárakat, a bányákat, a bankokat és a nagybirtokokat. A dolgozó emberek előtt szélesre tárták a szabadság, a jog, a tudomány, a kultúra és az emberibb élet kapuit. A nemzetiségi kérdés egyedül helyes marxista megoldásával megkezdték a magyar uralkodó osztályok bűnös nemzetiségi politikájának felszámolását. A proletár internacinalizmus szellemében hozzáfogtak az emberi méltóságot megalázó burzsoá nacionalizmus és sovinizmus gyökeres felszámolásához.

Bár a belső ellenforradalmi erők támogatásával a külső intervenció megdöntötte a dolgozó nép államát, a Tanácsköztársaságot, annak szellemi hagyatékát nem tudta megőlni. Az első munkáshatalom négy és fél hónapjának emléke tovább élt a magyar nép, elsősorban a magyar munkásosztály szívében és tudatában. A munkáshatalom rövid fennállásának ténye a magyar nép nagy tömegeivel értette meg, hogy a kizsákmányoló rendszer nem örökéletű, hanem nagyon is ingatag alapokon nyugvó rendszer, amelyet a nép forradalmi harcral meg tud dönteni.

Természetes, hogy az ellenforradalmi osztályok számára létkérdés volt a Tanácsköztársaság emlékének kiirtása, a haladó erők féktelen üldözése, fizikai megsemmisítése és a tömegek ideológiai félrevezetése. Az ellenforradalom bérgyilkos bandái: a tiszti különítmények, a kakastollas csendőrök, a rendőrök és a darutollas „nemzeti hadsereg” fegyveres erők mellett csatasorba állították az egyházakat, az iskolákat, a különböző társadalmi és politikai szervezeteket, hogy „megvédjék” a nemzetet a „lelki veszedelemtől”.

Ezért rettegtek Horthy-Magyarország urai a Tanácsköztársaság szellemi hagyatékától. Ezért szólították harcba a társadalmi haladás eszméjének kiirtására, a magyar munkásmozgalom újbóli kibontakozásának megakadályozására a reakció minden rendű és rangú képviselőjét.

A Tanácsköztársaság elleni harc tapasztalatai alapján Horthyék arra a következtetésre jutottak, hogy uralmuk fenntartásának biztosítására már nem elegendők a régi módszerek, ezek mellett az elnyomás minden eddiginél kegyetlenebb, terrorisztikusabb módjait kell alkalmazniuk. S mivel hatalmuk fenntartásáról volt szó, nem is késlekedtek. A kommunizmus eszméi, a forradalmi munkásmozgalom elleni harc céljából a legkülönbözőbb szervezetekbe és egyesületekbe tömörítették a reakció erőit, sok esetben a legagyafurtabb módszerekkel sikerült ezekben belépésre kényszeríteni a hiszékeny és megfélembített emberek ezreit. Olyan elnyomó apparátust hoztak létre és olyan spicli rendszert építettek ki, mely akkor Európában szinte példa nélkül állott. A fasiszta államhatalom nyílt fegyveres erői — a „nemzeti hadsereg”, a rendőrség és a csendőrség — mellett a különböző megtévesztő elnevezések alatt egy sor titkos vagy rejtett fasiszta szervezetet hoztak létre. Ezek mindegyikének legfőbb feladata a sztrájkjtörés, a besúgás, az antikommunista, antiszemita ellenforradalmi propaganda terjesztése, a keresztény világfelfogás hirdetése stb. — egyszóval a fasiszta

rendszer védelme volt. Nem célunk, hogy e szervezetek teljes és részletes ismertetésére kitérjünk. Csupán a szervezetek igazi arcát, lényegét kívánjuk bemutatni.

Allambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete

Az Allambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete elnevezésű titkos segédrendőri kémszervezetet 1919 augusztusában, a Tanácsköztársaság vérbefojtása után, Mattyasovszky, volt rendőrkapitány hívta életre Budapesten. A főváros minden házában és utcájában kijelöltek egy-egy személyt, legtöbbször a háziurat vagy a ház mestert, mint „állambiztonsági megbízottat”, hogy a Tanácsköztársaságot tevékenységükkel segítő „egyéneket az államrendőrségnek bejelentsek”. Ezt a feladatot az Allambiztonsági Megbízottak Országos Szervezetének tagjai maradéktalanul teljesítették. De a tökéletesen szervezett és működő besúgó szolgálat ellenére e szervezet nem képviselt olyan erőt, amelyet szükség esetén a kommunisták elleni akcióba is be lehetett volna vetni. Ezért a belügyminiszter hozzájárulásával átalakították és addigi hatáskörét kiszélesítették. Az újjáalakított szervezet legfontosabb feladatait:

- a kommunizmus elleni megfigyelő és hírszerző szolgálat ellátásában;
- általános sztrájk esetén a közüzemek átvételében;
- esetleges forradalmi megmozdulások fegyveres letörésében határozták meg.⁵⁵

Mivel ennek a terrorszervezetnek a hatásköre és gyakorlati tevékenysége csak Budapest területére terjedt ki, a fehérterror irányító és a fasiszta diktatúrát építő fővezérség 1919 decemberében elrendelte az egész ország területére kiterjedő „nemzetvédelmi” szolgálat felállítását.⁵⁶

A „Nemzeti Munkavédelem” szervezete

Ezek után került sor Horthyék egyik legveszedelmesebb besúgó hálózatának, a „Nemzeti Munkavédelem” szervezetének a kiépítésére. Ezt a szervezetet a Minisztertanács 1921. október 28-i határozata alapján a belügyminisztérium hívta életre.⁵⁷ A belügyminisztérium rendelkezése szerint a „Nemzeti Munkavédelem” szervezeteit szükség esetén *osztalgokba* tömöríthető — a fasiszta rendszer számára megbízható állami alkalmazottak és egyetemi hallgatók soraiból (verbuvált) — egységekbe szervezték. Az egész országra kiterjedő „Nemzeti Munkavédelem” szervezetek kiépítésénél különösen nagy gondot fordítottak arra, hogy városokban és ipari központokban vagy bányatelepeken — ahol a munkás-ság tömegei koncentráálódtak — erős, jól kiépített szervezeteik legyenek. Fontos volt ez számukra, mert e szervezetet éppen a munkásosztály

⁵⁵ Lásd: „Az Allambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete... vezetőinek memoranduma a belügyminiszterhez...” című dokumentumot.

A fasiszta rendszer kiépítése és a népnomor Magyarországon 1921–1924. II. köt. Szikra, Budapest, 1956. 185. o.

⁵⁶ A fővezérség 5157. sz. utasítása a nemzetvédelmi szervezet kiépítésére. HIL Katonai körletparancsnokság, 1919.

⁵⁷ Párttörténeti Intézet Archívuma, XXII. 419–1921/i. Bm. bizalmas rendelet.

fékentartása, a fasiszta diktatúra védelme céljából hozták létre.⁵⁸ Léopold kanonok egyik munkájában leplezetlen nyíltsággal így ír a nemzeti munkavédelem céljáról. „A nemzeti munkavédelem védekezés az osztályharc ellen. Célja az örök erkölcsi és a magyar állami törvények, nemzeti együttérzés, társadalmi igazságosság és szeretet alapján élő magyar állampolgárok belső békéjét, munkaszabadságát és boldogulását megvédeni azok ellen, akik az erkölcsi és állami törvények megszegésével vagy kijátszásával, a nemzeti együttérzés megbontásával, a társadalmi igazságosság és szeretet megtagadásával az erőszakos osztályharcot hirdetik.”⁵⁹

Ez a fasiszta szervezet az ügynökök százait építette be a munkásmozgalom soraiba, hogy felderítsék a munkásság szervezkedéseit, sztrájk-előkészületeit és állandóan figyeljék a nép hangulatát. A felderített adatokat jelentették a fasiszta rendszer „kommunista tevékenységet nyomozó” osztályának, vagy a nyomozó osztály összekötő tisztjeinek. Ilyen irányú tevékenységükkel a „Nemzeti Munkavédelem” szervezete a magyar nép legjobb fiait, a kommunisták százait juttatták Horthy rendőrpribékeinek kezére. A szervezet nem egy esetben a munkásosztály sztrájkmozgalmainak a letörésében is tevékenyen részt vett.

Bár e fasiszta szervezet tevékenységének éle elsősorban a forradalmi munkásosztály ellen irányult, nem hanyagolták el a falu lakosságának fékentartását sem, és a „Nemzeti Munkavédelem” szervezetének ügynöki hálózatát falura is kiterjesztették. Jól tudták, hogy a falu — többnyire vallásos — lakossága között folytatandó felderítő munka végzésére a hívők bizalmát élvező „lelkipásztor” a legalkalmasabb, mert ő érintkezik legtöbbször a falu népével, szavát a nép mindenkor meghallgatja és legfélétebb titkaiba is beavatja. Ezért falun elsősorban a „lelkek pásztorának” támogatását kérték „nemes” munkájukhoz. Hogy a papoktól milyen segítséget vártak, azt pontosan meghatározta Bloss ezredes, a „Nemzeti Munkavédelem” vezetője, a klerikális reakció magyarországi fejéhez, Csernoch esztergomi hercegprímáshoz írott levelében. „Kívánatos volna — írja Bloss ezredes —, hogy a községi plébános urak figyelme, megfigyelése és közlése az alábbi pontokra terjedjen ki:

- a) A munkásság (mezőgazdasági, bánya, gyári, ipari és kereskedelmi munkások), a köztisztviselők, iparosok, kereskedők, magánzók, földművesek magatartása, hangulata, nézete, kívánsága, panasza, terve ügy politikai, mint szociális és hazafias szempontból ítélve meg. Miről tárgyalnak és vitatkoznak munka közben és egyéb összejöveteleiknél.
- b) Egyes tekintélyes emberek nézetei, felfogása ...
- c) A községekben levő egyesületek működéséről, céljáról és terveiről való tájékoztatás.
- d) A községekben szakszervezeti központokból kiküldött munkásvezetők megérkezése és tevékenysége.

Tekintettel a nemzeti munkavédelmi szervezet bizalmas jellegére és különösen a megfigyelések kényes voltára, *kérem a plébános urakat kötelezni, hogy a nemzeti munkavédelmi szervezettel való együttműköd-*

⁵⁸ A belügyminisztériumban készült vázlatos tájékoztató tervezet a „Nemzeti Munkavédelem” szervezetről. Lásd: A fasiszta rendszer kiépítése és a népnomor Magyarországon 1921—1924. III. köt. Szikra, Budapest, 1956. 182. o.

⁵⁹ Dr. Léopold Antal: Az osztályharc erkölcsstelsége.

désüket szigorúan bizalmasan kezeljék s őket is arról biztosítani, hogy a bizalmas közlések legtitkosabban lesznek őrizve.

Írásbeli közléseiknél kérem a plébános urakat, hogy névaláírásuk helyett mint jelzést, a község nevének első és utolsó betűjét használják.⁶⁰

Csernoch hercegprímás ezenkívül körlevélben fordult a kerületi esperesekhez és utasította őket, hogy adjanak meg minden támogatást a „nemzeti munkavédelmi szervezetnek”. Sőt, hogy biztos legyen a papság közreműködésében, még körlevele köröztetését is ajánlja az espereseknek, „A szóban levő intézmény — írja Csernoch körlevelében — fontos célt kíván szolgálni és ezért támogatásra érdemes és méltó... Szíveskedjék tehát az ügyet felkarolni és annak támogatására a ker. oltártestvéreket alkalmas és bizalmas módon, esetleg ezen iraton köröztetése révén felhívni.”⁶¹

A klerikális reakció képviselői, a püspökök, esperesek, főtisztelendők, káplánok és jezsuiták vállalták a spicli szerepét. Most is, mint már annyiszor szabadságharcaink korában, a reakció sötét erőinek első sorában a klerikális reakció lépett harcba a haladás eszméi és erői ellen. A nagytőkés és nagybirtokos osztály uralmának fenntartásában annyira érdekelt klerikális reakció, a főpapi latifundiumok, a részvények és a „lelkek” feletti hatalmának biztosítása és megtartása céljából minden támogatást megadott az ellenforradalmi rendszernek. Tevékenyen közreműködött a Horthy-fasizmus erőszakoservezeteinek kiépítésében. A „keresztény szocializmus” eszméjének hirdetésével pedig ideológiai támasza volt a munkásosztály forradalmi eszméje elleni harcba.

Az egyházak és a katolikus reakció rendkívül kiterjedt tömegszervezetei (a Központi Katolikus Kör, az Országos Katolikus Szövetség, a Katolikus Legényegylet, a Katolikus Népszövetség, a Katolikus Leányok Országos Szövetsége, a Szent Gellért Társulat, a Rózsafüzér Társulat, a Jézus Szíve Népleányai Társulat, a Szociális Misszió Társulat, a Katolikus Háziaszonyok Országos Szövetsége, a Szent Zita cselédkörök, az Országos Katolikus Nőszövetség és a különböző vallási szervezetek, valamint a jezsuita rendek által életre hívott kongregációk, szívgárdák és lovagrendek) mind egy-egy ellenforradalmi gyűjtőtáborként álltak a Horthy-fasizmus szolgálatában és annak utasításait hajtották végre.⁶²

Az egyházak vezetői becstelenül visszaélve az emberek vallásos hitével, az egyházak és az egyházi személyek iránti bizalmával, a nyilvános politikai gyűlések dobogóin éppúgy, mint a templomok szószékeiről és az iskolák, egyetemek katedráiról a keresztény hit, a keresztény erkölcs és a keresztény Magyarország jelszava alatt uszítottak a forradalmi eszmék, a materialista világnézet ellen. Gyalázták a marxizmust, ócsárolták a kommunistákat és becsméreltek minden haladó gondolatot.

„Magyar Nemzeti Munkaszolgálat” szervezete

Az erkölcsi tényező kialakítására való törekvés rendkívül szerteágazó tevékenység volt. Külön kell foglalkozni még az úgynevezett „Magyar Nemzeti Munkaszolgálat” szervezetével. Az 1931/32-es gazdasági válság

⁶⁰ Balázs Béla: A klerikális reakció a Horthy-fasizmus támasza. Művelt Nép, Budapest, 1953. 57. o.

⁶¹ Uo. 57—58. o.

⁶² E tömegszervezetek ténykedésére vonatkozó részletes ismertetést lásd: Balázs Béla: i. m. 408. o.

különösen megnövelte az amúgy is magas munkanélküli értelmiség számát. A fiatal diplomások között forrongó volt a hangulat, lejárogattak a falvakba és kapcsolatokot teremtettek a nyomorgó parasztsággal. Ez a tény rendkívül veszélyes volt Horthyék számára, ezért munkatáborok felállítását határozták el.

„Az első magyar munkatáborok megszületésében tehát lelki okok játszottak közre, lelki kényszerből fakadtak” — vallotta be vitéz Szinay Béla.⁶³

A „nemzeti munkaszolgálat” tartalmát az író a következőben határozta meg: „A munkaszolgálat, a munkaszolgáltatásnak magasabb nemzeti célok és erkölcsi szempontok érdekében megszervezett, a köz javát szolgáló formája, amelyben a résztvevők nem munkabér ellenében foglalkoznak”.⁶⁴

Melyek voltak ezek a „magasabb nemzeti célok és erkölcsi szempontok”?

1. Megteremtteni német mintára az általános munkaszolgálatot.⁶⁵

2. A leventeintézmény mellett hathatósabb erkölcsi nevelést adni az értelmiségi fiataloknak, megakadályozni, hogy anyagi helyzetükből eredően a dolgozó tömegekhez, esetleg a forradalmi munkásokhoz közelebb kerüljenek.

3. Időszaki foglalkoztatottságot biztosítani számukra ellátásért.

4. Fontos közmunkákat lényegében ingyenes munkaerővel elvégeztetni.

Az első munkatáborok 1935-ben jöttek létre. A „Turul Szövetség” szervezte a Maros menti munkatáborot, a másikat Sárospatak mellett a sárospataki főiskola hozta létre. A „Turul”-tábor 60, a pataki 37 fős volt 4—4 hét időtartamra szervezve. 1936-tól a táborok szervezése már sokkal szélesebb körű 1935/36-ban 8 munkatábor volt, összesen 373 fővel. Maga Hóman kultuszminiszter vette kezébe az ügyet, felismerve a munkatáborok erkölcsi értékét a magyar reakció szempontjából.

1936 őszén a probléma a Minisztertanács elé került és 1937 tavaszán központi irányítás mellett már szervezettebb ütemben folyt a munkaszolgálat megszervezése. A kormány 4400/1937. VK. M. számú rendeletével létrehozta az „Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Önkéntes Munkatáborainak Szervezetét”. Ennek keretében nyáron 4 hétre csakis a diákszövetség keretébe tartozó ifjúság egyesületének és Americana-nak tagjai számára közmunkák elvégzésére táborokat állítottak fel. Vezetőik csakis olyan főiskolai hallgatók lehettek, akik 1 éves katonai szolgálatot teljesítettek, emléklapos tiszti vizsgát sikerrel letették és legalábbis karpaszományos őrmesterek voltak.

A kormány célja ezzel Szinay szerint az volt, hogy:⁶⁶

1. az elhelyezkedni nem tudó munkanélküliek egy részét ideiglenesen munkatáborokba tömörítsék és hasznot hajtóan foglalkoztassák;

2. a munkatáborokban résztvevők nemzeti irányú nevelését kiegészítsék és őket a honvédelem érdekében elő- vagy utóképzésben részesítsék;

3. szociálpolitikai szempontokat vett figyelembe, amik a legkülönbözőbb társadalmi rétegekből származó egyének együttéléséből és megértő együttműködéséből fakadnak a magyar jövő számára.

⁶³ Magyar nemzeti munkaszolgálat. Vitéz Szinay Béla előadása 1939-ben. 11. o.

⁶⁴ Uo. 3. o.

⁶⁵ A hitleri Németországban az 1935. június 26-i törvény rendelte el az általános munkaszolgálati kötelezettséget. A munkaszolgálat időtartamát 6 hónapban állapították meg. Kötelező munkaszolgálat volt Németországon kívül: Bulgáriában (1920-tól), Lengyelországban, Romániában (1937-től) és Spanyolországban. Több kapitalista országban az ún. „önkéntes munkaszolgálat” volt érvényben.

⁶⁶ Szinay: Idézett előadás 14. o.

A célokat tehát nyíltan meg is mondták.

1937-ben — a tervezett 18 férfi és 2 női munkatábor helyett — 14 férfi és 2 női tábort állítottak fel. Lényegesen többet, mint a megelőző években együttvéve. A táborok létszáma összesen 588 fő volt.

1939-ben az úgynevezett honvédelmi törvény már az általános kötelező munkaszolgálat bevezetésére irányult. Imrédy Béla programbeszédében 1938 tavaszán ezeket mondta:

„A népi egység gondolatban és léleekben való összeforrást jelent. Ezt az összeforrást olyan intézkedésekkel is elő kell mozdítanunk, amelyek a nemzeti társadalom egyes rétegeit egymás kölcsönös megismerésére, és bízom benne: megszeretésére fogják vezetni. Éppen ezért programunk a kötelező munkaszolgálat bevezetése.”

Nos, ez a program a fasiszta háborús készülődés részeként 1939-ben a megvalósulás útjára lépett a „Magyar Nemzeti Munkaszolgálat”-tal (a továbbiakban MNM).

Az 1939. II. tc. 230. §-a a „Közérdekű munkaszolgálatról”⁶⁷ meghatározta, hogy 21—24 éves korig évi 3 hónap (ha katonai szolgálatra alkalmatlan) minden 18 éves korú értelmiségi férfinak részleges kötelezettséggel, mintegy a katonai szolgálat helyettesítéseképpen közmunkát kell végeznie. Már a 4. polgári elvégzése után, 17 éves korukban önkéntes alapon ugyancsak munkatáborokban vehetnek részt. 1939-ben nagyarányú előkészítések folytak az MNM további kiépítésére: vezetői tanfolyamokat szerveztek, szabályzatokat, kiképzési tervezeteket szerkesztettek, anyagi beruházások terveit és a személyi előkészítés munkálatait végezték.

Érdekes a személyi előkészítés jellege:

Parancsnokságokat és körzetparancsnokságokat állítottak fel.

A személyzet három csoportból tevődött össze:

1. **törzsszemélyzet**, amely állami tisztviselőkből, nyugállományú tisztekből és altisztekből állt. Ezeket kinevezték és havi illetményt kaptak rang és fizetési osztály szerint.

2. **önkéntes továbbsholgálók**,

3. **kötelezettek**.

Ez a két csoport teljes ellátást és katonai szoldot kapott.

Az egész MNM tehát katonai szervezésű, katonai fegyelmén épülő intézmény volt, amelynek az volt a szerepe és „fő feladata, hogy a honvédség mellett a második legnagyobb nevelőiskolája legyen a nemzetnek”.⁶⁸ Ezenkívül azt a szerepet is szánták, hogy a hadsereg feliasztható kerete is legyen, pontosabban annak műszaki segédszolgálat. Az évi 3 hónapos munkatábor egyenértékű volt a hadseregben folyó póttartalékos kiképzéssel.

A munkatáborok programja is jellemző volt:

A férfítáborok napirendje:

1. **Effektív munka** — 6½ óra (öntözés, csatornázás, útépítés, vízbályaózás stb.).

2. **Vallásos foglalkozás**, ima napi 1 óra, vasárnap istentisztelet és vallásfelekezeti elmélkedés.

3. **Nemzetvédelmi kiképzés szombat-vasárnap kivételével napi 1 óra.**

4. **Nemzetvédelmi előadás napi 1 óra.**

A nemzetvédelmi előadásra — a célt ismerve — természetesen nagy súlyt helyeztek. Ezeknek az előadásoknak volt a feladata az a bizonyos

⁶⁷ Ez a cikkely nem azonos a honvédelmi törvény 1939. II. tc. 87. §-ával, a „Honvédelmi munkakötelezettség”-ről szóló rendelettel, amely 14—70 éves korig terjedt.

⁶⁸ *Szinay*: Idézett előadás 33. o.

erkölcsi megdolgozás, amire Horthyéknak az ifjúság körében különösen nagy szükségük volt.

Ismét Szinayt idézve:

„A MNM az új magyarságot formálja, mert a munkaszolgálatosaiban a hazaszeretetet és a nemzeti érzelmet fokozza, a közösségi érzést kialakítja, ... a magyar sorsproblémákat ismerteti, új életbölcseletet és világnézet kifejlődését elősegíti, ápolja a faji eszmét és a népi jelleget.”⁶⁹

Mindezzel elősegíti a honvédség szellemének feljavítását és főleg az a nagy jelentősége, hogy a MNM-ben kapott „állampolgári nevelés által a fiatalság nem egykönnyen sodródik felelőtlen politikai tényezők ölébe. A katonai szolgálatot megelőzőleg az állam utolsó alkalma arra, hogy a hatékony szervezet keretében az esetleges hibákat kijavítsa.”⁷⁰

A horthyista katonai vezetés a MNM-ot többek között a sorozás előtti „szűrés”-nek is szánta, melynek során felderíthette az „esetleges hibákat”, azaz az illető fiatal netán demokratikus, haladó világnézeti beállítottságát, és így megakadályozta a „lélekfertőző” eszmék bejutását a hadseregbe.

A várható ellenséges ország lakossága felé irányuló propaganda tartalma és módszerei

A háború megvívásához — azaz igazságtalan, rablőháborúk sikeréhez — szükséges erkölcsi-politikai feltételek biztosítására törekedve, a magyar ellenforradalmi vezetők nem korlátozták azokat *csak* a magyar belviszonyokra. Hangsúlyozták, hogy a háború szellemi előkészítéséhez tartozik a *világ közvéleményének a megnyerése* is, amely „hatalmas erkölcsi támaszt, hátvédet és esetleg háború esetén valóságos segítséget nyújthat”.⁷¹ Ezért szükségesnek tartották az aktív tevékenység kifejtését a meglévő vagy várható szövetségesek és a semlegesek felé. Ez az aktivitás szerintük „az ország életének, kultúrájának, művészetének megismertetésével kezdődik. A nemzeti célkitűzés iránti rokonszenv keltésével kezdődik. A nemzeti célkitűzés iránti rokonszenv keltésén át annak elismertetéséhez, illetőleg támogatásához vezet.”⁷²

A kifelé irányuló erkölcsi előkészítés másik fontos feladatául „a várható ellenfél erkölcsi erejének gyengítését” jelölték meg. „A várható ellenfél gyenge pontjait már békében ki lehet használni arra, hogy állami célkitűzéseinek indokolatlan, igazságtalan és jogtalan volta kimutatható legyen, erkölcsi hitele csorbát szenvedjen. Politikai és gazdasági terveit kersztezni lehet, meggátolva ezzel erkölcsi és anyagi megerősödését, fejlődését”⁷³ — írtak erről a már említett szerzők. Mindez a gyakorlatban úgy valósult meg, hogy elsősorban a szomszédos államok politikai és gazdasági helyzetének állandó felderítését kulcskérdésnek tekintették és meglehetősen erős kémhálózatot építettek itt ki. De nemcsak felderítettek ezekben az országokban, hanem aktívan támogattak is minden olyan erőt, amelyek ezeket az országokat belülről igyekeztek bomlasztani. Sőt, nyíltan is hangoztatták, hogy az úgynevezett kisantant államokban élő „magyar kisebbségnek” az a feladata, hogy élesztője, kovásza legyen az illető állam belső szétzüllesztésének.

Magyarországon sok millió koldus élt, de a hazai reakció semmi pénzt nem sajnált a külföldi diverziós célokra. A jugoszláv terroristákat Magyar-

69 Uo. 27. o.

70 Uo. 28. o.

71 *Bán—Rakolcai*: i. m. 58. o.

72 Uo.

73 Uo.

országokon képezték ki és rejtegették, az úgynevezett „erdélyi lázadást” Homlok Sándor vezette, aki azután „híven képviselte” hazáját, mint berlini katonai attasé, 1944-ig! Kozma Miklós, a későbbi belügyminiszter a lengyel fasisztákkal együttműködve fejtett ki diverziós tevékenységet Kárpát-Ukrajnában. A harmincas évek közepétől főleg Csehszlovákia déli részsein, szlovák és magyar nacionalista elemekből szabadcsapatokat szerveztek különleges harci feladatokra, hogy „ne legyen olyan nagy a csend a Felvidéken”.

Ily módon a háború erkölcsi előkészítése a várható ellenséges országokon *belül* Horthyék részéről lényegében azonos módszerekkel folyt, mint *Magyarországon belül*. Hallatlan energiát fordítottak a külső-belső közvélemény formálására, mint a háború előkészítésének egyik döntő frontjára. A háború előkészítése két fronton történik — hangoztatták: a fegyveres fronton és a lélek frontján. A magyarság nagy nemzeti célját csak küzdelemmel érheti el és ez a „küzdelmünk két fronton történik, melyekből mindegyiket halálosan komolyan kell vennünk”⁷⁴ — írta könyvében vitéz Csikós Jenő, magyar királyi honvéd őrnagy. Ez a másik front a propaganda frontja, melynek — a szerző véleménye szerint — elsősorban a következő lélektani motívumokra kell épülnie:

— a riadalomra. Ez könnyen biztosítható, mivel a „bizonytalanság érzete mai életünkhöz szinte hozzátartozik”;⁷⁵

— a nyomorra;

— a gonoszságra (ezen elsősorban a forradalmi mozgalom rágalma-zására fordítja a figyelmet);

— a közömbösségre (itt arra épít, hogy az emberek végül is rádöbbennek az ellenállás reménytelenségére);

— a vagyonszerző vágy kihasználására;

— a politikai és nemzeti sérelmekre és vágyakra;

— a pletyka-ösztönre;

— a nevető-ösztönre (bomlasztó tréfák);

— a családi érzésre;

— az igazságszeretetre (igaznak tetsző jelszavak hatását);

— a vallásos érzésre stb.

Mindezeket az érzelmi motívumokat figyelembe véve dolgozták ki Horthyék a propagandatevékenység átfogó hálózatát, amely mind az ország erkölcsi-politikai felkészítésében, mind a világ közvéleményének megnyerésében, mind pedig az ellenséges hátország erkölcsi züllesztésében döntő fontosságú tényező volt.

Horthyék propagandahálózatának eszközeit és módjait Csikós az alábbi sémában vázolta:⁷⁶

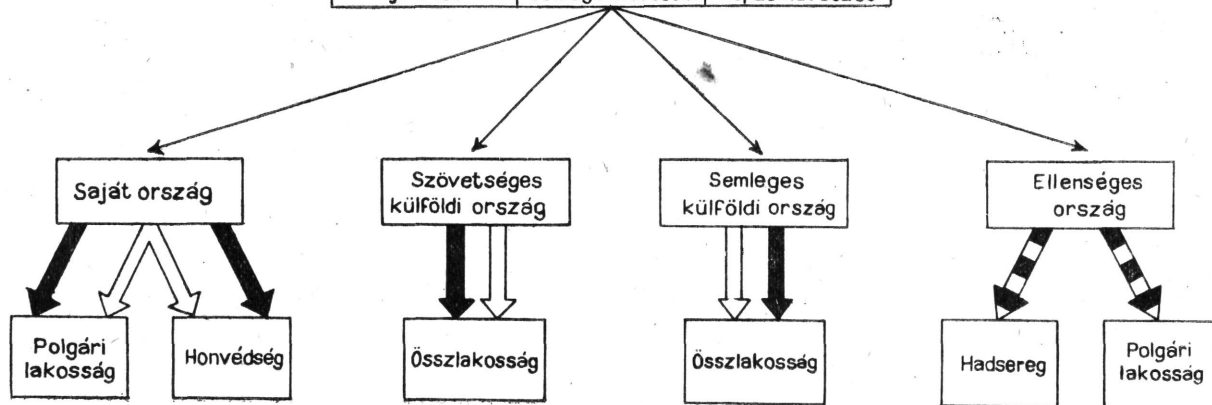
Ha szemügyre vesszük, hogy ezek az eszközök és módok ténylegesen léteztek, valóban áthatották az egész társadalmi életet és valamilyen formában mindenhová — a legeldugottabb tanyákra is — eljuttatták az ellenforradalmi agitációt, s elgondolkozunk ezeknek az eszközöknek és módoknak a lényegén, belső tartalmán, azaz a horthysta propagandán — nem túlzás az a következtetés: a horthysta reakciós ideológia mindenhová, minden egyes emberhez eljutott és valamilyen fokon hatással volt rájuk. A magyar ellenforradalom politikai és katonai vezetésének — a széles körű terrorra és a hatásos ideológiai megtévesztésre támaszkodva — sikerült biztosítani a lakosság olyan erkölcsi-politikai állapotát, amely kedvező

⁷⁴ vitéz Csikós Jenő: A másik front. Singer és Wolfner Kiadó, Budapest, 1940. 110. o.

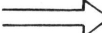

⁷⁵ Uo. 68. o.

⁷⁶ Uo.

A propaganda eszközei és módjai		
Rádió	Sajtó	Film
Röplap	Kép	Hirkiáltó gépek
Firkálás	Színház	Suttogás
Agitativ utcai jelenet	Utcai tömegtüntetések	Irodalom, zene, képzőművészet

3elmagyarázat:

1. Elhárító művelet
2. Erősítő művelet
3. Romboló művelet

volt az uralkodó osztályoknak, sikerült a hátországot és a hadsereget a reakciós célok megvalósítása irányába ható eszmék, érzelmek és akarat befolyása alá vonni és tartani. A raffinált, mindenre kiterjedő, főleg érzelmekre összpontosuló ideológiai nevelés a nacionalista uszításon, a zsidó-kérdés állandó napirenden tartásán, a sovinszta nóták, imák, versek betanításán, a legvadabb szovjetellenességen keresztül, a spicli-rendszer körültekintő kiépítésével és a nyílt terror alkalmazásával sikerült olyan hátországot teremteniük, amely lényegében az ország felszabditásáig *nem* omlott össze. Nagyon sok becsületes embert sikerült megszedíteniük, akik közül a többség igazságosnak és jogosnak tartotta a müncheni és a bécsi döntéseket — mint közeledést a „magyar birodalmi eszme” megvalósulásához. Elhitte a háború szükségességét, mint a trianoni területcsonkítás teljes felszámolásának egyetlen eszközét. Viszont a Szovjetunió elleni hadbalépés, azaz a háború konkrét valósággá válása sokakat rövid idő alatt is józanított. A sovinszta métely hatása fokozatosan csökkent és már a háború első hónapjaiban előtérbe került szociális-gazdasági problémák és a több mint két évtizedén át táplált nacionalista-militarista szellem eszmeileg nem bizonyult olyan erősnek, hogy le bírta volna gyűrni a háborús célokkal szembeni közömbösséget és ellenszenvet. A horthysta vezetésnek a megfélemlítés és sakkbantartás jól bevált eszközeihez kellett elsősorban folyamodnia, hogy az „ezeréves militarista hagyományok”, „a magyar hősi erények” hordozói: a magyar katonák, az agresszív népellenes háborúban cserben ne hagyják a „Legfelsőbb Hadurat” és egész politikai és katonai vezérkarát.

És ez a terror a második világháborúban még szervezettebb és mélyrehatóbb volt, mint annak előtte.

Ebben a munkában a klérus mellett aktívan tevékenykedtek a Szociáldemokrata Párt egyes vezetői is, akik már a Tanácsköztársaság alatt elárulták a magyar munkásosztályt, majd pedig szabályos paktumot kötötek Bethlen István miniszterelnökkel, kötelezve magukat a munkáséjszék megbontására, a dolgozó nép mozgalmainak elárulására, a haladó gondolkozású emberek kiszolgáltatására. A Szociáldemokrata Párt jobboldali vezetői demagógiájukkal ugyanazon cél érdekében befolyásolták a tömegeket, mint a klérus, a fehérterror különítményes tisztjei és a Horthy-rendszer egész népellenes, reakciós vezetése.

A terror eszközával teremtett „rendet” azonban a mélyben izzó megmozdulások minduntalan megbolygatták. A társadalmi ellentéteket Horthyéknak nem sikerült „kiküszöbölni”. Az illegalitásba üldözött magyar kommunistákat nem tévesztette meg a fasiszta demagógia, de nem félemlítette meg a legszélsőségesebb terror sem. A Magyar Kommunista Párt volt az egyetlen politikai tényező, amely reális képet adott Horthy-Magyarországról, és szervezte a munkásosztály és dolgozó parasztság legöntudatosabb tagjainak mozgalmát, harcát az ellenforradalmi reakció ellen. A kommunisták felvilágosító munkájának hatására ismerték fel fokozatosan a dolgozó emberek a valóságot és mentek velük együtt sztrájkolni, tüntetni. A valóságos helyzet felismerése indította el Böszörmény „kaszákereszties” mozgalmát, a sok ezer éhező parasztot megmozgató felvonulást Pest ellen. Egyedül a magyar kommunisták voltak ebben az országban azok, akik a dolgozó nép boldogulásáért és felvilágosításáért a kínzásoktól, a haláltól sem rettentek vissza.

Ha a „nemzetnevelés” és „nemzetvédelem” szörnyű társadalmi kihatásait figyelembe vesszük, megközelítően reálisan tudjuk értékelni annak jelentőségét, hogy a terror és megfélemlítés legbrutálisabb alkalmazása

ellenére is voltak Magyarországon sztrájkok, tüntetések és partizánharcok a rendszer ellen.

Magyarország Hitler utolsó csatlósa volt az agresszív háborúban. És ebben a „végső kitarítás” dicstelen tényében a negyedszázados erkölcsi-politikai „nevelőmunkáé” a főszerep.

Sőt, a „nevelőmunka” oly szerteágazó és oly mély volt, hogy nemcsak a felszabadulás utáni években, de még az 1956. évi ellenforradalomban is hatott. A felszabadulás után elmulasztottuk felmérni a nacionalizmus hatását és ez súlyos következményekkel járt. Az 1953 után előretörő nacionalista, revizionista támadást így meg sem tudtuk állítani. Politikai tömegmunkánk, ideológiai frontunk nem bírálta alaposan ezeket az eszméket. A szocializmus építésében elkövetett minden hiba viszont közvetve vagy közvetlenül a nacionalista propagandának kedvezett. E hibák és mulasztások könnyítették meg a nacionalizmus előretörését 1956-ban.

Az 1956. évi ellenforradalom egyik legfontosabb ideológiai fegyvere a nacionalizmus volt. A nemzetközi imperializmus, a magyar reakciós erők itthoni és nyugaton élő maradványai és a külső-belső reakcióval szövetségre lépő revizionista csoport a nacionalizmus eszméjét használta fel a proletárdiktatúra elleni támadásban.

A burzsoá nacionalizmus fő jelszavai voltak Magyarországon:

— a „*nemzeti kommunizmus*”, amely nemzeti sajátosságok hangoztatásával elveti a szocialista építés általános érvényű törvényeit, a szocialista országok egységének megbontására tör és a proletárdiktatúra feladásához vezet.

— „Egyenlőségen alapuló magyar—szovjet barátság” követelése, amely a külpolitikában a „semlegességgel” takarózott. A magyar ellenforradalmárok célja az volt, hogy Magyarországot először elszakítsák a szocialista tábortól, majd szembeállítsák vele, végül az imperialisták táborába vonják. Ez a „semlegesség” a szocialista tábor ellen irányult és a haladás erőt gyengítette nemzetközi és hazai méretekben egyaránt.

A jelszavak „nacionalista nemzeti egységet”, „független Magyarországot” és az ezeréves határokat követelték vissza, akárcsak Horthyék! De már nem más népektől, hanem a magyar urak részére az uralomra jutott *magyar dolgozó tömegektől!* A nacionalista, sovinszta, de főleg a szovjetellenes úszításban az 56-os ellenforradalom „követelése” nem voltak újak. Némileg módosított, de egyazon lényegyet tartalmazó változatai voltak annak a nemzetellenes, hazaáruló ideológiai propagandaanyagnak, amit a Horthy-rendszer ideológusai és politikusai két évtizeden át *hivatalosan* vallottak és terjesztettek.